

В. 801. I

11410.

ВПЕРЕД

Літературно - художній

АЛЬМАНАХ

ГЛУХІВСЬКОЇ ОКРУГОВОЇ

ФЕДЕРАЦІЇ ПИСЬМЕННИКІВ

« В П Е Р Е Д »

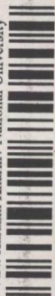
ГЛУХІВ

Ціна 60 коп.

V.N. Karazin Kharkiv National University

00403287

4

2869

B-801-I. *издано*

ГЛУХІВСЬКА ОКРУГОВА ФЕДЕРАЦІЯ ПИСЬМЕННИКІВ

95

ВПЕРЕД

ЗБІРКА ПЕРША

ВИДАНО ЗА РЕДАГУВАННЯМ РАДИ
ФЕДЕРАЦІЇ ПИСЬМЕННИКІВ „ВПЕРЕД“.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

~~№ 16839~~

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА ХДУ
Inv. № ~~11740~~

~~№ 11710~~
1944/34 р.

м. Глухів.

1928 рік.

57
Проверено
ЦНБ
1998

Проверено
ЦНБ
1998

ГЛУХІВСЬКА ОКРУТОВА ФЕДЕРАЦІЯ ПИСЬМЕННИКІВ

ВПЕРЕД

Глухів. Окрліт № 130.

Тир.—1500.

Друкарня в-ва „Червоне Село“.

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ.

Велику роль в загальному процесі культурного будівництва нашої країни відіграє художня література, що по суті з'являється одним з найголовніших чинників ідеологічного виховання широких мас радянського суспільства.

Видання першого літературно-художнього альманаху Глухівської окружної федерації письменників „Вперед“ є факт великого громадсько-культурного значіння в умовах нашої округи.

Молоді письменницькі сили, об'єднавшись у свою федеративну організацію, весь час працюють над художнім словом, яке несуть у маси робітничо-селянського населення, виявляючи протягом останнього року своє творче обличчя в літературній сторінці окружної газети „Червоне Село“.

Цей художній матеріал „Впередовців“, як найкраще свідчить за зростання молодих письменницьких паростків в нашій окрузі, які своєю творчістю невідпинно прямують вперед разом з загальним зростанням культурних вимог широких мас населення.

Видання цієї першої збірки—альманаху творчості „Впередовців“ з'являється першим, так-би мовити, виступом наших письменницьких сил перед масовим читачем на його погляд і на його присуд.

Зараз ми подаємо лише окремі зауваження що до змісту і завдань альманаху:

1. Альманах розраховано на масового читача-робітника й селянина. Художній матеріал цієї

збірки можна використовувати в роботі шкіл—з учнями й піонерами, в роботі хат-читалень, сельбудів, клубів і таке інше.

2. В залежності від умов нашої прикордонної до Росії округи, художні твори вміщуються російською і українською мовами, що в свою чергу з'явиться стимулом до загострення уваги на питанні українізації населення нашої округи.

3. Окрім художніх творів, в альманасі вміщуються неоголошені листи Лесі Українки, які відіграють велику роль в роботі по вивченню матеріалів з життя й праці великої української письменниці.

Ось коротенькі наші зауваження.

Слово стане за масовим критиком.

Рада Глухівської федерації
письменників „Вперед“.

ДНІПРОВОЮ ВОДОЮ.

(Уривки з нотаток „на Дніпрельстан“).

Ф. Ладухин.

I.

Великий Дніпровський пароплав „Ілліч“ стояв на пристані.. Із труби випльовував хмари чорного диму, що здіймалися вгору, затьмарювали на хвилину сонце і розставляли у смугу білястого пару...

На пристані бігали люди, кричали щось візники, метушилися матроси, десь дзенькали трамвайні дзвінки, стогнали автобуси; і все це зливалося у загальному галасі тривожного міста.

„Ілліч“ через деякий час мав відходити.

Завчасно взявши квитки, ми своєю групою письменників „Плужан“ розташувалися на палубі і, вже заспокоєні, стежили за метушнею внизу, дивилися в останнє на величний Київ, що пишно потонув у зелені на горах, ділилися враженням...

Перед нами знаменна подорож:

із Києву ми мали їхати пароплавом до Дніпропетровського, а там човнами через Дніпрові пороги до містечка Кічкас, де будують Дніпрельстан.

Першу зупинку вирішили зробити у Каневі, щоб побути на Шевченковій могилі...

Сонце вже спускалося на захід, насовуючи тихий вечір місяця травня; воно відблиском падало у темно-синю голубинь Дніпра і переливалося фарбами у його пінистих хвилях...

Три гудки і „Ілліч“, коливаючись на хвилях, відійшов від пристані, розрізаючи колесами піну Дніпрової води, дав повного ходу, залишаючи за собою смугу чорного диму...

Ще величній Київ, коли на нього дивишся зсередини Дніпра. Здається, ніби гори з їх зеленню й будівлями посовуються панорамою: ось проходять всі славнопам'ятні місця Києва, починаючи від „Подолу“ і „Володимирської горки“, де й досі, над самим Дніпром, як історична цінність, стоїть пам'ятник „святого“ Володимира, —кінчаючи дзвінницю Лаври, що довго ще ви-мальовується на обрію постаттю стрункої тополі.

А потім і вона зникає...

Повним ходом іде пароплав, шумить, шурхаючи колесами бризки кипучих хвиль, а здається ніби стоїть він на одному місці серед неозорой гладі і біжать зелені береги, то наближаючись, то зникаючи...

А на Дніпрі якраз повідь... Тоді на другому похилому березі, він далеко затопляє луки, і простір його здається необмежно великим...

Іноді на березі впливе невеличе село, вибіжить з галасом дітвора, простежать за пароплавом дівчата, що вийшли з ведрами води Дніпрової „позичати“...

Живуть тут в селах здебільшого рибалки, що окрім хліборобства, на маленьких човниках неводами та сітками у Дніпрових сагах ловлять рибу, восени полюють за дикими качками і возять продавати у місто...

Вздовж берегу розкинулись ці сели.

Пробіжить повз них пароплав, гляне і знову зникає далі.

І знову тільки шум води під колесами та зелені береги, що іноді скелями повстають на контурі обрію, та білясті чайки із скиглінням пролетять біля самого пароплаву, і теж зникають.

...Уже сонце сіло за горою і над Дніпром спустилася біла туманова смуга.

Через борт дивимося у воду...

Засвітився „Ілліч“ електрикою і відблиски його світла падають, відбиваючись, у чорну безодню, разом з тисяччю вогнями зір...

І тоді Дніпрова гладь здається бескетом, що нема йому кінця й краю, як і прозорному небу...

* * *

Перша зупинка—Трипілля.

Всім хочеться подивитись на це історичне місце, що трагічною подією увійшло у історію громадянської війни.

На пристані засвітилися вогні...

Серед пасажирів балачки—спогади „Трипільської трагедії“.

„А ось зараз і побачите наше Трипілля“,—кидає нам один молодий парубчак.

Розпитуємо його.

Він комсомолец з Трипілля.

З усією яскравістю уявляється жахлива подія...

Пароплав зупинився на 5 хвилин.

„Он, бачите: з отієї кручи кидав Зелений порубаних комсомольців у воду і весь Дніпро тоді вкрився трупами“—поповнює своє оповідання Трипільський комсомолец і залишає нас...

... Думи—далеко у минуле, коли все горіло вогнем боротьби і кращі сини Радянської країни віддавали своє життя...

Отут колись була та... трагедія.

А тепер?

На цій-же скелі, що показав нам парубчак,
гурт хлопців та дівчат співають:

„Ми сталі волі на сторожі

Її не зрадимо ні де...“

„Це наші комсомольці“,—гукнув в останнє
з берегу наш спутник...

Пароплав туркнув і відійшов...

Ми довго дивимося назад на зникаючі вогни-
ки і чорні скелі Трипілля...

Здалеку ще доносяться згуки бадьорої ком-
сомольської пісні, а в уяві повстають спогади
минулого: героїчної боротьби червоних на ни-
вах України та жахлива картина трагічної заги-
белі Київських комсомольців від руки бандита
Зеленого—ось тут, на цьому місці, звідки ми за-
раз відпливли...

І ніби з мовчазної темряви ночі чийсь голос:

— „Слухай, товаришу—брат:

Всіх їх було дев'яносто,

Шість повернулось назад...“

* * *

Зблідла остання рожева смужка на заході...

Темне, глибоке небо, воно мерехтить перели-
вами мільйонів зір, а немов-би то ще глибше
цього неба—Дніпро...

... Вдовж по берегу засвітилися вартові
червоні вогники лихтарів...

Легке повітря повіяло з води і ледве телі-
пає червоний прапор на щоглі пароплава...

Десь з за гори, як мак червоне, виглянуло
повне обличчя місяця й упало срібною смугою
на чорну гладь Дніпра...

... Ми спустилися вниз.

Там уже зібралися всі пасажери: почали
демонструвати кіно-фільм...

... Минала ніч.

Ввесь час ми сиділи на палубі, ділилися вражінням, захоплюючись пригодами передстоячої подорожі...

Не спалося... Хотілось зустріти голубинь травневого світанку над Дніпром.

... Ледве, ледве почало сірити, коли пароплав з Переяславу відійшов на Канів...

Почали збиратися.

О третій годині ночі ми у Каніві.

II.

Канів - невелике містечко; тепер районний центр.

Скупчилися у лощині, на самому березі, біленькі хатки Канева і якось боязко визирають очима віконець, крізь зелень вишневих садків, на шумливий Дніпро.

А з боків кручами - гори.

До могили від Канева - три верстви.

Уже сонце підбилося високо на небі: воно гріло ласкою травневого дня, купалося промінням у буйному цвіті зелені, у Дніпрових хвилях.

По-над самим Дніпром стежка, рясно всипана піском і камінцями, що наносять на беріг піністі хвилі з Дніпрового дна.

Це стежка - прямо до могили.

Ми йдемо майже мовчки і чаруємось оточуючою нас красою: милують погляд високі кручі, що поросли хащами молоденьких беріз, із ярів їхне вохкою прохолодою, а на другому березі жовті коси і далеко у безкрай - луки.

Тихо, тихо над Дніпром.

Свіже повітря з ярів пахне буйною весною, молодістю.

Пильно вдивляємось вперед.

Деж вона - могила?

І тільки, як ви минаєте останню скелю, що висить над самою головою, ніби ось-ось обва-

литься у Дніпро,—тоді перед вами „Чернеча гора“.

З самої підлоги поросла Чернеча гора хашами зелені, а там, на горі високо-високо уперлися в небо щоглами стрункі тополі.

Щось зупиняє вас і ви яку хвилину стоїте, мов зачаровані красою.

Тут під горою притулилися дві біленьких хатки, ніби вартують вони велику могилу...

Ворота і простий напис:

„Могила Т. Г. Шевченка“.

Круто на гору кривульками ведуть східці.

Коли станеш підійматися по східцях, швидко-швидко починає битися серце, підкошуються ноги, тоді повертаєте назад обличчя і ось перед вами, як на долоні, у всій своїй красі Дніпро-хвилями плещеться і далеко у безкрай широкополі Полтавські лани.

Якась таємнича тиша і буйні пахощі зеленої весни наповнюють ваше почуття.

... Тоді ви на могилі великого Кобзаря.

Хочемо спершу бачити діда Івана Яблунівського, сторожа великої могили.

—Він все розповість!

Про діда Івана нам казали ще раніш.

Уже, мабуть, років 80 діду. Мине скоро піввіку, як живе він отут, на Чернечій горі, доглядає могилу, шанує пам'ять великого співця народнього горя, кохає садочок.

Багато може розповісти дід Іван.

Знає він, як ще за царату наїздили сюди стражники і не пускали нікого на могилу у Шевченків день, потім-приходили гайдамаки, а допомоги не давали, щоб берегти могилу.

А дід посадить собі коло хати маленький городець, перебивається кой-як, а могили не кидає.

Пильно доглядав і виконував заповіт батька Тараса дід Іван Яблунівський.

Тепер стало краще.

Могилу обгородили, зробили східці та й діда забезпечили платнею, пенсію призначили.

І лише тепер відчуває дід, що й за могилу велику і за нього піклуються.

Багато води пробігло Дніпром до Чорного моря, поки живе тут дід.

Багато люду що-року наїздить на Чернечу гору і всім з великою охотою розповідає дід Іван про Шевченкову могилу.

* * *

Ми проходимо далі рівною стежкою.

Все тут квітне у зелені: розпустилися кущі орішнику та смородини, колисається на легкому повітрі зелене намисто беріз, гостро пахнуть соковитими похощами тополі...

І тихо тихо на могилі.

Хиба тільки шелест вітру по стеблиночках оксамитової трави та десь у кущах дзвіночки пташок...

А ось і сходи самої могили. Схиляються над нею вітями стрункі тополі, ніби шепочуть у тузі якусь казку далекого забутого, про що співав колись Великий Кобзар.

На контурі блакитного неба вимальовується пам'ятник з погруддям Шевченка.

Здається ніби вдивляється він у далечінь, де простягнулися Полтавські лани, і бачить високі кручі, а під ними-невгомонний, сивоусий Дніпро...

І напис простий:

„Тарас Шевченко—народився 25 лютого 1814 р., помер 26 лютого 1861 р.“

Довго дивимосся.

..Діда Івана, як ми гадали, як раз не було на могилі.

Зайшли у хатку, що тут коло могили стоїть у зелені.

Радісно привітав нас син діда Івана, що тепер живе тут разом з батьком.

В одній кімнаті—читальня, у другій—маленький Шевченківський музей.

Тут по стінах малюнки, рукописи, портрети Шевченка, обвішані уквітченими рушниками; на лаві бандура стоїть,—посередині - столичок і на ньому книга для запису вражінь.

А скільки записів у тій книжці, скільки вражінь?

Були тут екскурсії вузівців, робфаківців, комсомольців, піонерів; багато люду було... І всі пишуть.

Вписали і ми:

„Група українських письменників „Плужан“ відвідала велику могилу Тараса Шевченка 16 травня 1927 року.“

— —

... До самого вечора були ми на могилі.

Ледве—ледве шелестить листями на тополях і березах вохке повітря з Дніпра, воно ховається і завмирає у шовковій траві; розливаються пташки переливами дзвінких пісень у зелені орішнику та смородини; десь внизу говорить хвилями сивоусий Дніпро... і тихо спить на високій могилі батько Тарас, прислухаючись до шепоту хвиль Дніпрових, до шелесту листя, до глибокого подиху землі.

Далеко-далеко видно з Чернечої гори.

І хочеться сказати Тарасові:

—Ось вони, ті широкополі лани і Дніпро з його кручами і розкидані сели, що за них стіль-

ки сліз ти пролив, виспівав у своїх кобзаревих піснях.

—Вільні тепер ці лани з їх селами. Порвали ми кайдани панської неволі, окропили її ворожою кров'ю та й ім'я твоє не забуде вільна нова сім'я, поки сяє сонце на ясному небі.

Спи-ж, Тарасе, тихо-тихо!

— —

... Надвечір ми повернулися з могили до пристані.

* * *

Почало ледве світати на заході рожевою смугою. Від Дніпра віяло прохолодою травневого ранку.

Пароплавом „Чубар“ виїхали ми з Канева. В останнє з палуби дивилися на Чернечу гору, що тепер чорною скелею стала над Дніпром, а там випинаються у небо постаті струнких тополів і—велика могила...

В. Басок.

З ГЛУШИНИ.

У ярах глибоких заховались сели;
Ждуть весни в заметах зимових степів...
Там селянські будні і сумні й веселі
Вечером в сельбудах комсомольський спів.
У вулицях—тунелях журавлі скрипучі,
Похилені хати стріхами сплелись;
В хатах мокрі стіни, кросна балакучі,
Все, немов, незмінне, як було колись.
Вечорами зорі, мов разки наміста,
Розсипають блиски, перли по снігу...
Там гудуть старцями по шляху до міста
Струни телеграфні зимову нудьгу.
Там у темнім лісі виє вовк голодний,
Там ридають сови у пустім гаю...
Звідтіля одержав я листа сьогодні,
Де провів безцвітну молодість свою.
Пишуть, що зробили в селі нову школу,
З осени відкрили кооператив,
А оце недавно відбулися збори—
Хочуть заснувати хлопці колектив..
Ех, вернувся б знову я у сум пустелі—
Слухать, як по стріхах вітер шелестись...
Ріднії оселі і сумні й веселі,
Вам віддав я серце, з вами хочу жить.
Я б пішов в читальню з хлопцями співати
Про весну—комуну, юний комсомол...
Ой, як радо чути, як радісно знати,
Що перемінилось ріднее село.
У снігах глибоких заховались сели,
Похилені хати стріхами сплелись...
Вечером в сельбудах зібрання веселі,
Там життя не те вже, що було колись.

Н. Мальцев.

ЧЕРНОГЛАЗОВСКАЯ УЛИЦА.

Дым окраинами курится,
Черный снег золой лежит.
Черноглазовская улица
В сон проулочный бежит.
Изворотами и горками
Сквозь возню и смех ребят
В копоть дужную и горькую
Убегает от тебя
Просыпаясь в зори с гудами
В сонном утреннем бреду
Видишь ты, как люди грудами
В корпуса ее идут.
Видишь-камень сплелся с досками.
В небе изгородь из труб.
Видишь ты, как грудь заводскую
Радостно встречает труд.
Это дни.
Чуть вечер—звонкие,
Как гудковый смех, слова
Рассыпает за реченкою
Молодежная братва.
Рассыпает, и балуется
Хохот девичий в низах.
Черноглазовская улица
Щурит желтые глаза.
Исподлобья смотрит светлами.
В кособоких фонарях.
В небе рыже-фиолетовом
Тонет зимняя заря.—
Полно, дымная, угрюмиться.
Пусть что молодо, поет.
Черноглазовская улица,
Детство шумное мое.

ПАРОВОЗ.

Поезд ушел. Поезд умчал.
А я все стою на перроне.
Он крикнул мне, уходя, „Прощай“.
И скрылся, дымя на уклоне.

Поезд ушел. А я все стою
И мысли роятся под кепкой.
Я вспомнил депо—случайный приют.
И дым паровозный, крепкий.

Тогда мне семнадцать.
Сейчас-двадцать пять.
Но также все мысли роятся.
И я, паровоз, повстречал тебя,
Когда и не ждал повстречаться.

Я вспомнил депо... Тревожный гудок...
И цокали пули о стекла.
А вечер морозный, закатной грядой,
Зарей умирал поблеклой.

И вот паровоз—ошестиненный еж,
Рванулся туда, где стреляли,
Крича ножевое свое:—Даешь!
И пули ему отвечали.

Он мчался вперед и сошел с пути.
Огнем орудийным свален.
Ах, как бы ему от врагов уйти,
И в бешенстве рвал он шпалы.

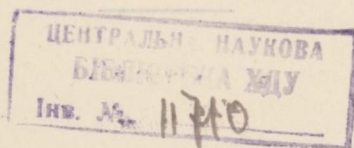
А нас, краснозвездных, поставили в ряд,
К колесам твоим прикрутили.
То был наш последний майский парад.
Потом... коммунаров убили.

И ты умирал, умирал, как и мы,
Обрызганный нашею кровью.
Да, кровь на колесах дождям не смыть,
И краски ее не скроют.

Я только случайно остался жив.
А ты весь в заплатах новых.
О старом сошлись мы потужить
И может—не встретимся снова.

Г. Позницкий.

МАМУСЯ РОДНАЯ.

(Из цикла стихов о радости и боли)

Мамуся родная, негоже, негоже
Ругать за размахистость дней.
Седая ворчунья, стихи мне дороже
Ученых твоих степеней.

В слезах ты и просишь, и хочешь возврата,
Так смотриш, а я не могу:
За песни, что в сердце, и друга и брата
Твой сын схоронил на лугу.

Богат я и счастлив. Опомнись, не надо...
Не трогай меня, не мешай...
Пойми, если можешь, мне дорог за садом
В степи затерявшийся май.

Мне каждая строчка, других-ли, своя-ли,
Коль теплая строчка—родня:
В стихах догорают и гаснут печали,
Стихи—ручейки у огня.

В камнях же речное ветвиться не может;
Папах не бывает у пней...
О, милая мама, стихи мне дороже
Ученых твоих степеней.

ПО ЖИТАХ.

По житах, по житах, по зелених.
В тихий вечір збивали росу...
А з села чути зойки шалені,
Десь жакливі ридання і сум...

„Прощавай, моя мила, востанне,
Я з своїми вернусь до села“.
І пішов в темну ніч до повстанців.
Сліз багато, ждучи, пролила.

. . . Жала жито дівчина з піснями—;
Десь червоні гармати ревуть,
І найшла за межою над яром
У землі без очей голову.

Ой, упала на труп непритомна,
Мов підрізана в серце ножем;
Шелестіла їй тирса шовкова:
Закопали... у землю... живцем.

. . . Червоніє осіння калина...
Осінь—сум, осінь—сум, осінь—сум...
Ходить полем якась божевільна,
Рве, пускає по вітру косу...

Гойдає вітер голі віти
І все ховається в тумані...
Хотів би я тебе любити,
Як любить сонце кволі квіти,
Прибиті холодом, останні.

Ти—мов би сонце, що з нестями
Півмертві квіти оживляє.
І я-б ожив, та межі нами,
Як між землею й небесами,
Холодна хмара залягає.

Скоро будеш ти, друже мій, в ріднім краю.
Одже щиро тебе я благаю:
Передай, як побачиш кохану мою,
Що її з чужини я вітаю.

Скажеш їй, що недовго уже мені жить,
Що я, мабуть, її не побачу.
І самотній помру... та в останню мить
Лиш по їй по одній я заплачу.

Все скажи їй, віддай всі бажання мої,
Все, що в серці моїм доцвітає...
Ти між інших одразу пізнаєш її,
Бо сумнішої в світі немає.

В. Сергейчук.

ВЕСНА В СЛЕСАРНОЙ.

Я стою у станка синеблужный,
А станок мой поет об одном,
Что на солнце открылися шлюзы,
Что весна на дворе за окном.

Каждый день у станка спозаранку,
Каждый день у станка стоять.
Как-же мне не запеть тальянку,
Если солнце на стали опять?

Сиова лаской плеснуло от стали,
На станке моем радости всплеск.
Меня манят весенние дали
И зеленый шумящий лес.

Если был я побоями кован,
Если серый завод мой отец,
Все-же солнечный блеск мной смакован,
Все-же знаю: я солнца ловец.

Каждый день у станка спозаранку,
Каждый день у станка стоять...
Как-же мне не запеть тальянку,
Если солнце на стали опять?

ПОЮТ СТОЛБЫ.

По полотну далекий вопль трубы
Несет в туманы новые предвестья.
В пустых полях поют во мгле столбы,
Передают тревожные известья.

Вперяет глаз в неясное вперед
Сигнальная лучистая горелка.
В пустых полях стоит недвижно стрелка
И намечает новый поворот.

И только ночь, и только семафоры,
Два-три строенья, темные просторы,
Поля глухие, острая звезда...
Да стрелка спит в молчаньи углубленном:
Над ней вверху с железным хриплым звоном
Проносятся в тумане поезда.

А Калиновський.

В ДОРОЗІ.

Узлісся. Никнуть мерзлі сосни,
Кільцем сутінки заплелись.
Колись отут вдовиця—осінь
Слізми вмивала жовтий лист.

А нині сніг, чуйлива тиша
І чий-ся невимовний крок...
Стає у мозоку ясніше:
Вся в груди покотилась кров...

До серця думка пригорнулась
Про теплу хату і вогні...
Назад? Та ні, нащо минуле—
Ще вистачить в майбутнє ніг.

Останній куш, ярок і поле,
Немає меж і норм нема...
Отак би, по громадській волі—
Без меж сівба, без меж жнива!

Чорніють сані. Свій чи ворог?
Рука за звичаєм—в жупан...
Коли з долонь я здую порох
І викину тебе, наган?!

„Товаришу, в лісу... нічого?“

—„А що?“—„Та, кажуть, хижаки“...

Питає, а в словах тривога:

—„Ти й сам мо, приятель, з таких“...

О, край мій дикий і коханий,
Казками й правдою рясний!
В селі електрика, екрани,
В селі й світці ще смоляні.

Узгірря трактором пом'яте,
А тут—соха кріпацьких нив.
А вчора землемірську хату
За землеустрій хтось спалив.

В сельбуді радіо доводить
Про науковий винахід...
„Як бог не схоче, хліб не вродить“—
Онуків поучає дід...

Жахливо йшла селянська доля,
Губила квіти в бур'янах.
Тому відразу й не подолать
Тебе, „свята старовина“.

Та буде ж час: зрівняють межі,
Тисками витягнуть шляхи,
За це—освітній мережі,
І співи молоді палкі.

Мине пора, і край мій дикий
Електро-хвилі обіймуть.
Тоді, здається, вже навіки
Життєва згине каламуть.

НОВА ОСЕЛЯ

(Оповідання).

Т. Левченко.

Батько Митрів—Евмен, старий на селі хлібороб, жив бідно, хоч і працював од пізньої ночі. Землі обмаль, та й ту розкидано в стьобайках верстов за три, або й усіх п'ять по за селом.

Підробить було трохи на своїй, візьме ще з половини й переб'ється од врожаю до врожаю, а щоб збудувати нову хату чи яку-небудь господарчу оселю, на те немає сили.

Скрута старому. Дідівська хата вже зовсім набік лягла, куди хочеш, туди й дівайся з хлібом після молотьби, а на горище зсипати боязко.

Пішло безвладдя. Дядько Евмен, як і всі, не доспав з десятків ночей та й у день було з'їздить тихенько—диви: за зиму й придбав деревини.

Скінчили сівбу й зараз же за ремонтування оселі.

„Ну, синку,—казав старий Евмен Митрові:—і ми маємо. Запрягайся ж у нову роботу, вчись, доведеться скоро самому хазяїнувати. Оженимо тебе й підеш на одділ“.

Митро соромився й, нахнюпившись, тесав колоди.

Промчало золотисте літечко, за ним осінь, зима. Весною Митра забрали в салдати. Ні чутки, ні звістки. На селі проговорили, що забито, але ж ніхто напевно не знав.

Якось уночі несподівано нахлинув у подвір'я табун вояк. Всі були озброєні. Казали, що Митро в комуністах. Порозбивали вікна, розтрощили піч, забрали збіжжя з комори й повели за собою булану.

Пожурились старенькі, поплакали, та нічого не втнеш. Така вже година настала...

Не діждався Евмен сина, захворів з нестатків, заїли думки—помер бідняга.

Зосталась стара Евмениха сама, як палець, ні до кого й заговорити. Піде по надвір'ю, впрається з роботою, сунеться зморена на ослін і виглядає у вікно: чи не йде з вулиці, як раніш, Митька. Так частенько бувало й засне...

II.

—„Кажу вам, мамо, не буркочить! Що мені люди, що мені до того, як робили діди та покійний батько? Я от написав плана, розприділив—де що поставити й отак буду будувати“.

Стара Евмениха покволо прошвендяла кінець подвір'я, назбирала жмут хмизу, кинула його до дровітні й знову підійшла до Митра.

„Це вже по твоєму, сину. Визбирала й маленькі хмизинки,—тепер ще підмету й буде чисто. Тільки все ж таки ніяк я тебе не зрозумію... Ну, чи можна ж ото зробити хліва, щоб стіни й дах були в ньому з глини та соломи та ще в одному хліву щоб містилася вся худоба? Дошк підє—розкисне й завалиться. Затратимось, синку, даремно, а до того й люди засміють... глиняниками прозиватимуть“...

—„Мамо, я вже вам чимало розказував; куди ж ви слухали! Скільки я бачив таких осель за свою службу? Чотири роки муштрували, чотири роки їздив по світу—хіба даремно? Нас у Червоній Армії вчили не тільки військовій справі, але ж як і господарювати по новому“.

—„Що ти там, Митре, балакаєш?“—гукнув, перехиляючись через тин, сусіда:—„Ти таки, бачу, моцькаєшся над хлівом? Кинь, напевно нічого не вийде з твоєї новини. Адже жив покійний батько без вигадок і був не останнім“...

—„Це, Тарасе, не нова для мене пісня. Зроблю, побачиш, а потім будеш судити—добре чи ні. Подивишся та й сам почнеш за мною ставити дешеvu, а до смерті путню оселю. Тепла, міцна й вогню не боїться, не те що батьківське розвалля“.

Тарас реготав і махаючи рукою йшов одмежи до своєї хати, а Митро продовжував міряти подвір'я...

III.

Тоді як ранкове сонечко показується з-за лісу, Митро, вже повернувшись з ночліг і привізнивши віз глини, розмішує її ногами в ямці. Старенька мати підливає воду, допомагає невтихомирному сину.

Підиметься на узліссі сонечко, пече Митрову спину, а він, мов і не помічає: натоптє моторно в піваршина завширшки стіну хліва.

„Ти хоч би відпочив, Митре,—гукне мати з дверей. Так де тобі! Шарпне рукавом своє обличчя, розітре краплястий піт, залетить у хату, набігу умне шматок пшенишника, натертого цибулиною, і знову за роботу.“

Так зо дня в день, аж поки не скінчив будівлю.

На зміну весняній прохолоді не забарилась прилинути літяна паркота. Поблідли зелені луги, порижіли жита, пшениці, зачервоніла ярина.

Скінчить Митро денну роботу, присяде вечеряти з матір'ю на стільці серед двору й очей не зводить з нового хліву. Повечеряє й замість спочинку перед ночлігами береться за останнє обладнування. Двері не так щільно чогось пристають та соломину десь стирчить не до речі.

Огляне кругом, грюкне дверима, дах приладить граблями, щоб дужче кацубла глина...

—„Добра, добра,—проговорить сам до себе:—міцна, тепла й вогню не боїться...”

—Ну, тепер хай поглузують з себе сусіди. Казав, що зроблю й зробив. Стіни аж дзвенять“...

IV.

Підходила пора жнив. Все село готувалось до цієї роботи. Майже в кожному дворі в тину стриміло кісся і двоє-трое новеньких грабелів. Інколи чутно було клепання коси, що повторювалось все частіш і частіш у різних кутках села.

Лагодився до жнив і Митро. Під повіткою стояв маленький ослінчик з бабкою, тут же на стіні висіла „брусниця“ і з неї виглядала помережана мантачка. Тільки й була зупинка за косяю.

Трапився празничок: у місті, за 15 верстов від села збирався ярмарок, і, як почало сірити, поїхав туди Митро купувати косу.

Густий петрівський ярмарок—не просунуться. Скуповувались на всі жнива й возовицю, краму—якого хоч, всяка всячина є.

Зайшов Митро до кооперативу, теж повнісінько всього. Перекидав більш десятку кіс, подзенькав однією, другою, ще кількома, прислухався й відложив голоснішу. Годиться. Заплатив і пішов до воза.

По дорозі до дому, в хуторі зустрівся з товаришом, з яким укупі були в Червоній армії. Заїхав побалакати.

Розказував Митро про житуху, про будівлю хліва, жалівся, що всі шкелють, беруть на сміх... Пригадували минуле з армії. Так не зчулися, коли й вечоріти стало. Попрощався й рушив. Товариш провів з гоню за хутір, радив, щоб не звертав Митро уваги на посмішки.

Зовсім смеркло. Гнідий бадьоро ступав уперед: знайома дорога, почував, що до дому й спі-

шив. Вузька дорога кривулялась лісом. Колеса прудко котились глибоко прорізними коліями й часто стрибали у вибоїни. Дерготіння возу далеко лунало по лісу. Окутані північчю дерева віхтями позвішували гілля і, чипляючись за дугу вітями й листям, шуміли в повітрі, при-скаючи назад.

Гнідий раптом зупинився і став, немов укопаний.

—Но! чого став,—обізвався до нього Митро й смикнув за віжки. Гнідий хитнувся набік, сіпнув на ступінь уперед і знову ні з місця.

—Хм... Що сталось?, проговорив сам до себе Митро, плігнувши з воза. Підійшов до коня, торкнувся супоні, хитнув дугу й нагнувшись ступнув уперед.—А-а... дідівщину пізнав. Молодець! А я зпросонку та за темрявою гадав, що не туди й заїхали.

Через де-кілька хвилин гнідий, прив'язаний віжками до дерева, пощипував на поляні соковиту травицю. Віз, роздерши голоблі, стояв собі під товстющою, гіллястою липою, а Митро, простягшись, лежав між колесами.

Знайоме й рідне місце. Не раз ця липа хоронила від дощу й соняшної спеки. Не один раз доводилося падати, гойдаючись на гіллі, як був ще хлоп'ям і грався після того, як підносив батькові у жнива снопи. Була тут третина всього землі й усе вміщала: серед ниви з п'ять яблуньок, по-над балкою бакшу садили, біля дороги що-року сіяли коноплі, а повз їх—картоплю й іншу городину.

Любив Митро змалку спати в курені, як було вартує яблука. Тепер його не було. Розказувала мати, що проходили якісь салдати і підпалили... Натоптався Митро за день, заплющив очі й захріп.

Снав закутаний у темряву ліс і нишком ди-

хав пахощами ріжноманітних рослин та медистою липою. Навкруг не шорохнеться. Як ніколи, безгомонні віти й листя дерев. Безліч зірок, мов отара на тирлищі, ворухились у решетисто—безхмарному небі, ніби—то чогось шукали на землі.

Згодом, на сході почало сіриги. Більшали зорі, що свердлили темряву й блискучою тирсою трусили у щілинки вітів на кущисто-лохматі бур'яни, підшви дерев. Передсвітня прохолода задихала росистою свіжістю й зворушила мертвечість.

—О! Ранкова зоря високо піднялась. Давай, брат гнідко, рушати додому,—проказав Митро й почав поратись.

Рябішав схід. Зорі, мов злякані, блідли й прикро дивились на землю. Гнідко бадьоро похитував головою, пирскав і тягнув воза, що спішив слідком, хияючись на ямках.

Але ось і стовбовий. Випростались колеси з глибоких кривулястих колій і рівно покотилися битим шляхом.

Загубився в ранковій сіриві ліс і не чути було з гущавини лунастого дерготіння. Поле дихало свіжим повітрям, пеленасто гойдаючи жита.

Митрові було це все байдуже. Вколихано хитаючись, смакував він ранковий сон, простягнувшись удовж воза. Знав, що гнідий не помилиться й прямісінько привезе додому. Шмугнули дві з половиною верстви, наче їх і не було...

Стара Евмениха крадькома розпрягла гнідого й пустила в хлів до ясель на січку. Повернулась до возу й стала сумна, спершись рукою на полудрабок. Одіж у неї була вся заялозена глиною, в соломі і мокра.—Що з ним буде, як побачить це все,—прошепотіла стара й тернула ліктем свої замочені сльозами очі.

На дворі вже зовсім розвидняло. Рожевий схід уперсь у височінь і там, у безкраю блакиті, розгубився золотистими смугами.

Поховались у голубисто-тихому небі зорі.

Митро зітхнув і лупнув очима.—Це ви, мамо? От так заснув: не чув коли й випрягли,—проговорив Митро й, перекинувши ноги за полудрабок, стрибнув з воза, протираючи заспані очі, що блимали від світу. Потягся руками, розплющив очі і замер.

—Нещастя,—прошепотіли Митрові губи. Хитнувся в колінах, захопив пальцями волосся й зблід на лиці...

А... я... їжджу... хриплясто, ледве вимовив він знову, повівши навкруги очима.

Митро переступив оглоблі й сів під стіною хліва на погнуте, перевернуте цеберко. Важко й протяжно дихали його груди, а з очей котилося срібло сліз. Давно вже не плакали Митрові очі, а сьогодні, як це скоїлось і сам не знав.

—Так, синку, нещастя—відповіла Євмениха—Ішла до служби, було все, а поки перебігла від церкви через яр на пустиння, то був уже скрізь огонь. Знесло весь куток, і тини погоріли. Що лежало в новому хліву, те тільки й зосталось.

—Прости, Митре, за лайку, я не тямала до чого воно. Кажуть... Намагалась ще щось сказати та пересохло в горлі:—обірвала, не стало сили.

З садку через попелище навпростець підійшов сусіда Тарас. Він був обірваний, без шапки, одіж його тхнула смалятиною.

—Приїхав і журишся? Не журись, ти тепер найбагатший. Вставиш вікна, з одного боку хліву одіб'еш аршин чотирі-п'ять і зразу хата. А ми, бач, як стоїмо... Довго ще будемо ходити по чужих... Е-хе-... Пора таки вчитись,—зітхнувши скінчив Тарас і сів на воза.

—А... дядько Тарасе... Давно вже пора,—кивнувши рукою, відказав Митро.

—Не слухали тебе, шкелили... Ну, тепер на непелищі зростає нова будівля, що не боятиметься вогню.—Так усі сьогодні погодились.

Митро підвів голову й глянув на сусіду прикро й приязно, як на рідного брата. Вогник радості заблимав у промочених слізми очах і бадьорою усмішкою спалахнув на обличчі.

—Гуртом та навчанням все переможемо,—вирвалось у Митра і він палко стис руку Тараса.

СОЛНЕЧНЫЕ ВСТРЕЧИ

В дождливую осень,
В мятельные зимы
Движеньем душевных
Волнений томимый,
Когда в беспросветной
Ненастности ночи
Пурга завывает
И дико хохочет:
Я нежно,—
Движеньям души не переча,
Всегда вспоминаю
О солнечных встречах...

Любимой ли образ
Родной и далекий
Во мне оставался,
Запавши глубоко;
Черты-ли знакомые
Старого друга,
С которым военной
Кровавою выюгой
Точил я упорно
Заржавленный штык,
С которым опасность
Делить я привык?

Не знаю!
Но в эту житейскую выюгу
Мне каждый становится
Лучшим другом...

Я вижу: встает
Коллективом страна,
И эта страна
На земле одна.

Я слышу гул от топота ног.
Я знаю,
Что пройдено много дорог.
Я чувствую: все мы
Большая семья,
И вместе с другими
Шагаю и я.

В дождливую осень,
В мятельные зимы
Движеньем душевных
Волнений томимый,
Тоске нарастающей
Жестко переча,
Мне хочется с каждым
Солнечной встречи.

Село моє, хатиночки,
Дивлюсь, дивлюсь на вас...
Сьогодні ж бо, о півночі
Мій потяг на Донбас.

Потоне в краєвидові
І луг і синій гай.
Тобі я серце кидаю,
Країно дорога.

Рости, цвіти червоною
І влітку і в зиму.
До тебе я бетонного
Місточка проведу.

І все, чому навчатимусь,
Чім збагатію там,
Вам, хати мої, хатоньки,
Віддам, віддам, віддам!

Привіт, привіт солом'яні,
Покуплені дахи!
Вам усмішки і споміни,
І спиванки мої.

ДАЛЕКОЙ СИБИРИ.

Глухая сторонка... леса и леса.
Ну, хоть бы просвет иль поляна.
На вышки деревьев так трудно влезать,
Чтоб ласково в синь неба глянуть.

Понасунулся лес, мрачно, тупо молчит,
Кое-где озовется совою,
Да голодная стая волков и волчиц
Так тоскливо-тоскливо завоет.

Кругом сосны и сосны, внизу ни куста;
Стволы сосен—высокие сваи.
Неразгаданной тайной легла на уста
Непробудная тишь вековая.

Там, где катятся волны, где мчится река,
Разбегутся пугливо верхушки.
Незаметно прижмутся к ногам сосняка
Три-четыре крестьянских избушки.
Подползет точно вор, захохочет топор,
По стволам вдруг пила зарыдает.
И смахнутый косой закачается бор,
Стройно падают сосны рядами.

.....
Глухая сторонка. Леса и леса.
Ну, хоть бы просвет иль поляна,
На вышки деревьев так трудно влезать,
Чтоб ласково в синь неба глянуть.

Кругом сосны и сосны, внизу ни куста;
Стволы сосен—высокие сваи.
Неразгаданной тайной легла на уста
Непробудная тишь вековая.

НА МАЛИНІ.

Шумить вода в лотоках,
Гурчить, гурчить постав...
Десь вечір темноокий
Злетів на тихий став.

Тут сон, тут спокій, тиша;
Тут казкове життя.
Прозора гладь колише
Лапчасте латаття.

Там сосни задивились
В холодну глибочинь...
Ми з дідом розпалили
На березі курінь.

Крум-тум... тум-дум,—десь жаби,
Неначе-б то зі-сну.
—Роскажуй, діду, казку
Про давню давнину.

Поглянув трохи гнівно,
Сказав мені: „Постой!“
І дивно мені, дивно,
Що дід уже не той.

Чвалали до млина ми...
Дивлюсь,—в кутку мотор!
„Пиши, що в нас „динама“,—
Здається: ти-ж—селькор?“

Надів він хутко паси,
З'єднав десь провода.
І перлами під плесом
Заїскрилась вода.

Проміння обливає
Місток, пісчаний мол...
„Не тільки ти все знаєш,
Сопливий комсомол!“

Сказав собі й регоче
Так щиро, від душі.
— Дідусь! тебе я хочу
В обіймах задушить.

А в нього ж мохом брови,
А він старий, як бор!
Він зараз і мирошник,
І „електромонтьор“...

...А потім, (як в дитинстві),
Як вечір догорів,
Під шумом явористим
Трусили ятері.

Та тільки про русалку
Я казки не почув...
Мабуть ту мрійну казку
Дідусь тепер забув.

Казав, як гайдамаки
Убили двох синів.
Як потім при рад-владі
Відкрили колектив...

...Десь в білому тумані
Сюрчав дзвінкий деркач...
У діда очі п'яні:
В них сум і сміх, і плач...

ЛЕНІН.

I.

Падають білі сніжинки,
Пургою заносять шляхи.
Ой, люті морози у січні,
Глибокі намети—сніги.

***

Безкраї сніговії далі...
Там сели в степах замело;
І вітер біжить проводами
З далекого міста в село.

***

Сьогодні метелиця вила,
Плювалася снігом в вісні...
Десь плакали радіо-хвилі,
Тривожную вістку несли...

***

І кидався вітер вністями,
Над бором шумів і...завмер.
А радіо-хвилі ридали:
—Ленін помер!...

II.

Мов сльози, сніжинки по полю;
Із міста у сели—стовби...
І серце зжималось від болю,
І сходились люди в журбі.

***

Схилялися чорні прапори.
—Одне лише:—Ленін помер!
Й мільйони у траурі, в горі:—
—Куди ми? І як ми тепер?

III.

Край села невеличка хатина,
Блідий світ із віконця на сніг...

Завиває в трубі хуртовина
І голосить у затишку стріх.

*
* *

Біля столу схилилися тіні,
З печі слухає сивий дідок.
Піонер із вістями сумними
Їм читає газети листок.

*
* *

--Помер Ленін! І голос стихає...
Тільки вітер в трубі сполохнувся.
Вечір тіні в кутках колихає,
І заплакав старенький дідусь...

IV.

Сьогодні в тривозі
Ревіли заводи...
А струни голосять,
У безкрай біжать...
Де мури кремлівські,
В столиці червоній
Ховали вождя.

*
* *

Вінками встилали
Останню дорогу,
Під жалібний стогін гудків,
Тому, хто трудящим
Приніс перемогу,
Хто визволив світ з кайданів.

*
* *

Остання хвилина...
Й прапори схилялись,
На мить зупинилось життя...
І слухав весь світ,
Як в Москві опускали
В могилу вождя...

*
* *

Де мури кремлівські—
Вогні мавзолею;

Мільйони пройшли перед ним:
—Тобі клянемось
Над могилою Ленін,
Що йтимемо шляхом твоїм!

V.

У віки бетонні
Буйно линуть дні.
Б'ють крицеві дзвони
І горять вогні.

Переможньо йдемо
Ми вперед, вперед!
Ленінізм—ідея,
Прапор Ве-Ка-Пе.

Електричні сили
Озорили путь.
І гудуть машини,
І дроти гудуть.

Дружньо рушим в ногу,
В комуні причал.
Нам одна дорога—
Дітям Ілліча.

У віки 'лектричні
Буйно линуть дні.
І гудуть машини,
І горять вогні!

Алексей Рклицкий.

ЖУРАВЛИНЫЕ НАУКИ.

(Басня с натуры)

Просил Ванюшку дед Пахом,
(Ванюшка—грамотей, шагает петухом),
Чтоб тот ему в какое то правленье
составил заявленье.

Ну—с, ладно! Только вот, едва
Прошамкал дед. словечка два,
Ванюшка речь перехватил
и окатил

Вдруг деда с головы до пяток
Потоком слов (не—то загадок):

„Актив, процесс, солидный, солидарный,
Будировать, ассортимент, универсальный“,
Был (как не быть!)—села культурный „фактор“—
трактор,

Галопом шли:—„дискуссия, структура,
Престиж, авторитет, прогресс и кон'юнктура.“
Ух!

Перехвативши дух:

„Ретроспективный,—чешет,—резюме“...

А дед, как пень: ни бе, ни ме,

Знай, бельмы пучит:

—„И кто вас этакому учит?,

Взмолился наконец, крестясь дед.

А Ванька, нос деря, в ответ:

„Хе-хе... что, слышал соловья?

Как вихрь, несусь верхом на теме.

Видал? Ведь кончил школу я.

По говорительной системе.

Мы чудеса по ней творили:

О чем, о чем ни говорили.

Все тайны неба и земли.

И все ученнейшие дали

Мы неустанно наблюдали,

Паря в верхах, как журавли.

И я достиг, не муча рук,

Высокого развития.

На всем скаку, из всех наук

Могу канаты вить я.

Активность этого процесса.

Есть та гарантия прогресса“...

„Ин-ладно, исполать,—сердась ввязался дед:

Канаты целый час мы вьем.

Садись-ка, вот, пиши в правление ответ,

Летать довольно журавлем“..

Увы! Тут красная ждал конфуз:

Затеребил картуз...

—Пик-мик...

И стал втупик.

Вертит бумагу так и сяк, грызет перо...

„Писать...гм..гм..занятие старо,“—

Забормотал, взопревши, грамотей.

А сам бочком, бочком,

Смирненько без затей,

Косясь на чистую бумагу,

В лесок от деда задал тягу.

И там, забывши про прогресс,

в кусты залез.

От незадачливого Вани

Дед вышел тоже, как из бани;

Побрел сушить ученый пот.

Зато с писанием хлопот

Уже не знал: за пягачок
Бумагу настрочил дьячок.

Чтоб кончить выводом беседу,
Предоставляю слово деду:
„Эх-ма... мусолим журавлиные науки...
Когда ж синицу-грамоту зацапим в руки?“

Е. Красовицкий.

ИЗОБРЕТАТЕЛЬ.

[Отрывок из повести „Три главы“]

На берегу небольшой реки—завод. Исполнины корпуса добродушно смотрят на копошащихся внизу людей.

Но эти крохотные людишки—истинные хозяева гигантских корпусов. По их желанию начнут петь свою мощную песню тысячи станков, засветятся корпуса ярким электрическим светом, а жадные моторы начнут пить электрический ток и тянуть длинные щупальцы трансмиссий.

Рядом с заводом, немного в стороне, на краю недавно отстроенного рабочего поселка, блещущий свежей краскою, дом. На нем нет вывески, но всякий заводский ученик скажет, что это дом каждого рабочего, ибо в этом доме—клуб...

Веселый зимний вечер. Легкий ветерок шаловливо сыплет в глаза лохматые лоскуты снега. Завод уже отработал, отгудел свое, нахмурился и как будто врос в землю.

Только сердце завода—машинное отделение—ровно выстукивает, и бежит к поселку электрический ток.

А рабочий поселок весело играет огнями; возле клуба собираются толпы, молодежь перебрасывается снежками. В сторонке взрослые рабочие оживленно толкуют о заводских новостях. Всех занимает последнее заводское событие: молодой мастер механического цеха—Юрий Санченко сконструировал новый станок, который мог бы во много раз увеличить производительность завода. И вот получилось сообщение, что из центра приезжает комиссия для обследования

этого изобретения. Сегодня в клубе собрание рабочих совместно с представителями из центра...

К группе рабочих, стоявших возле клуба, подошел сутуловатый, худощавый, с длинными свисающими усами мастер слесарного цеха Иван Никитич Проников.

—Это вы на счет Санченка—то, изобретателя,—ехидно усмехается он:—куда ему изобретать!.. Разве он рабочий? Партейщик он и больше ничего. Я вот тридцать пять лет на заводе и ничего не изобрел, а он третий год с фронта и, вишь ты, уже „изобретает“...

—Завидуешь Никитич,—с усмешкой сказал один из рабочих,—стыдно на старости лет!

—Да нет, я ничего, только вот не верю, никак не верю.

...Из за угла показалось несколько человек. Собравшиеся возле клуба встретили их одобрительными возгласами. Среди пришедших, сам „изобретатель“ Санченко.

Это был все тот же Юрий: та же лохматая голова, но только теперь у него гладко выбрито лицо и другая улыбка. Он приветливо поздоровался со всеми и прошел в клуб.

С минуты на минуту ждали комиссию из центра.

Издаലെка слышался автомобильный гудок и через минуту к клубу подкатил автомобиль с тремя пассажирами.

Это были „товарищи из центра“.

Толпа, стоявшая у входа, быстро наполнила клуб, скромный зал которого скоро был набит до отказа.

* * *

Юрий сидел в небольшой комнатке возле сцены и в последний раз просматривал чертежи

и наброски своего изобретения. Сейчас решится его судьба, сейчас комиссия...

Неожиданно он повернул голову: в дверях стоял один из „товарищей из центра“ и пристально смотрел на Юрия.

—Какое знакомое лицо,—подумал Юрий,—где я его видел?

Быстро мелькнула картина фронта, штаба.

—Ванюша,—кинулся он к приезжему,—узнаешь?!

—Как же, как-же,—растерянно и радостно шептал Бурков:—ты, этого... конечно помню!...

Резкий звонок. Сейчас откроется собрание.

—Потом, потом Юра,—радостно шепчет Бурков и потирая руки спешит в президиум, где отведены места для комиссии.

Еще звонок и занавес открывается.

За маленькой кафедрой—Юрий. Он спокоен и вполне уверен в себе. Чувствует сотни устремленных на него глаз, сотни дружеских лиц. Они тоже уверены в нем. Поборов минутную слабость, Юрий начинает: показывает чертежи, разъясняет просто и понятно для всех. „Товарищи из центра“ усиленно черкают в блокнотах.

Юрий кончил. Публика дружно аплодирует „своему изобретателю“...

Сидящий в первых рядах Проников тщетно пытается ответить чтонибудь недавним собеседникам, обступившим его. Но он сам удивлен глубиной мыслей Юрия, чувствует его силу и ничего не может сказать.

—Да ведь я... да разве-ж я ему враг? Сумел изобрести, значит молодец,—наконец заявляет он при одобрительных криках и общем смехе...

После доклада комиссия из центра, состоящая из представителя паркома—Буркова и двух

трестовских спецов, долго сидит над чертежами и набросками.

Бурков напряженно вслушивается в разговоры спецов и на его лице отражаются все результаты: то он светлеет, то хмурится и усиленно вытирает платком вспотевшую голову.

Но вот он оканчательно просветлел, глаза зажглись и вскочив из за стола, он горячо обнял Юрия:

—Твое взяло, перень!... и члены комиссии горячо пожимают Юрию руки.

* * *

Вечер. Ярко горят огоньки поселка.

В одном из домиков, в уютной комнатке Юрия, весело пригают в печке огоньки.

Перед камином—Бурков и Юрий.

И снова, как когда то в 20-ом году, Юрий привычной рукой крутит папиросу и слушает Буркова.

Но нет, это не речь Буркова, всегда такая ровная: она прожжена огнем:

—Да, Юра, мои слова сбываются. Прошла война, мы с головой ушли в работу по строительству...

—Мне кажется, ты доволен своей работой? А ты не один, нас много. Правда, в нашей работе и сейчас бывают задоринки, но их становится все меньше и меньше...

—Помнишь, говорил я тебе, что жизнь наша, как пламя: то будто затухает, то разгорается снова...

Тихо. Огонь в печке, было совсем притухший, вдруг вспыхнул, розгорелся, затрещал, рассыпаясь мелкими угльками...

Г. Позницкий.

№ 11760

И КАЖДЫЙ ГОД...

Не десять—сотни лет!
Купэ, а не теплуша...
Иные отошли, иные давно уже нет;
И нынче трактору, а не заправской пушке
Почот всемирный и привет.

Но каждый год,
Чем бы я не был занят,
Чуть пожелтеет лист и запушит меня,
Шестнадцать строк непризнанных сказаний
О девятнадцатом зенят.

Набатный зов да тканье за садом;
Ни говора, ни песни над селом.
И куст обветренный, и серый стог—засадой,
И каждый прут—свинцовым помелом.

Над желтой россыпью кривая колокольня,
Да где-то под крестом ворчливый пулемет.
То листопад свинца—несмытой болью,
То листьев сморщенных полет.

А солнце, словно в мае!
Лучи кудрявые долину серебрят.
И только грустный пес тревожным лаем.
Пугает резвость шустрых поросят.

Такие глупые! На золотом пригорке,
Сплетаясь рыльцами, танцуют невпопад;
И хмурит брови пес в улыбке горькой,
И чешет ивам косы листопад...

А по задворкам плавают носилки,
И все тесней их похоронный ряд...
Ни петухов, ни посвиста косилки,
Над всем и всюду гражданин снаряд!

— —

Проклятый день, молитвою невольной
Ты душу вымотал, а все же сердцу мил!
За пулеметный звон старушки—колокольни,
За синь и боль тебя я полюбил.

— — —

НА ПРОВЕСНІ

Буйно плачуть клени і берези,
Ген дзвенить безмежна блакить.
Десь іде весна по чорних межах,
Скоро шум зелений зашумить.

Загоряться мої очі—зорі,
Серце знову стане молодим.
Я піду блукати у просторах
Там, де поле стеле сизий дим:

Розлюблю шумливе, буйне місто,
Покохаю поле і гаї,
Тихі думи і пісні вогнисті
Понесу я в дальній краї.

Не старої пісні заспіваю
Рідним нивам, селям і степам.
Я чимало нових пісень знаю
І про трактор, і про Дніпрельстан.

Ой, степи, що тирсою шуміли,
Дике поле—казка вітрова..
Не воли, а електрична сила
Буде скоро нам лани орать.

Загоряться мої очі—зорі,
Серце стане буйно молодим;
Я піду співати у простори
Там, де поле стеле сизий дим.

КОМУНА В СТЕПУ.

О, степе мій,
Безмежний розгони!
Колись стогнали ви
Під гнітом у панів.
Тепер ти вільний, степ
Доби нової,
Тепер ти—степ
Радянських тракторів!

Літа пройшли...
Й не вернуться вже знову
Минулі дні
Розгулу панських зграй,
Коли мужицькою
Вмивався кров'ю
І у ярмі стогнав
І ти, і весь наш край.

Пройшли літа...
Лиш спогади в тумані,
Коли кріпак було
На панщину іде...
Тепер поглянь:
Виходять комунари,
Тепер поглянь,
Як трактор наш гуде.

О, рідний степ!
О, любая комуна!
Тебе вітає
Юний пролетар.
Будуй життя!
Руйнуй трьохпілля межі!
Землі радянської
Лише
Один ти господар.

В ГЛУШИНІ.

(Оповідання).

А. Калиновський.

I.

Коли Йван Лукич запивав, кидав роботу на монастирському млині й починав посилати всіх у непотрібні місця, черниці, що були при млині, за економок та доглядачів, замикались у келії і зітхаючи казали: „захворів раб божий, істинно від нечистого це; які тільки слова припускає!“

А Йван Лукич лютував:

— „Ей, чернохвосниці, чого двері тримаєте під замком? Не чоловік я разі, преподобна алілуя?“

Двері не відчинялись.

— „Мати, а мати .. Пелагея, спать я хочу, ну тя в пекло, відчини!“

Далі очі Йвана Лукича наливалися кров'ю і він реп'їжив у двері закаблуками своїх двадцятифунтових чобіт.

— „Оглухли ви всі? Поздихали? З хлопцями спите?“

Кожне запитання супроводжувалося вказівками, куди належить відправитись черницям, починаючи з кобилячого хвоста...

Гачок прожогом одскакував і Йван Лукич увалювався в млиновий будиночок, де у нього була окрема конурка.

Матір Пелагея трималася покірно:

— „Раб божий... Голубчику Йване, лягай бога ради, ти весь монастир побудив своєю розпуютою“.

Йван Лукич водив очіма навкруги і важко їкав.

— „Н-ну й щож, поб-будив... Невелика важність. А де Лушка?“

— „Спить, спить Лушка—відповідала переконуюче Пелагея:—роздяглася вже..“

— „А С-степанида теж спить? Ач, яка сплячка на них, коли ще тільки посутеніло“..

— „Що ти, Йване, посутеніло,—вже ніч, пізно вже.. Ти не розбираєш..“

— „Ага,—озлявся Йван Ликич—не р-розбираю? Я то-єсть все начисто розбираю... Струнко!—кричав він тоненьким голосом, сам витягуючи по швах руки.—„Щоб мені без таких слів, задрипана ряса, свічка жовтопуза!“

— „Вгамуйся, Йване, вгамуйся ж,—умовляла Пелагея:—наче-то молоденький. Перехристись, так воно пройде“...

— Христитись я буду, коли рвати почне... одлізь...

— Луш... а Луш... Спиш, стерво? Ну й спи. Я тебе запитати хотів: з якою це ти нечистою силою під вербами любила?.. А?.. Матір Пелагея, ей—богу, покарай мене бог,—бачив. Ти пильнуй за нею, приведе байстра,—негаразд..

— Де моє ліжко?—запитував через хвилину Йван Лукич, стягуючи сорочку й показуючи голу, дужу спину.

— „Ось, ось,—поспішала матір Пелагея:—ось воно, твоє ліжко... дай тобі бог сну гарного“...

— „Ась? Сну? Ас-со.. сну я т-тобі! Всі ви сволочи“...

Ще через хвилину будиночок наповнявся храпінням, а Пелагея з послушками шепталася в суміжній кімнаті.

— „Ох, чиста кара! Добре, як завтра не повторить?.. Та ні, обов'язково повторить, тому-це у нього на три дні“...

Селяни любили Йвана Лукича тверезим за його догодливість та м'якість. (На млині він ніколи не лаявся й не кричав).

Робітник Йван Лукич був незамінимий. Про-

сто дивно, як він встигав одночасно слідкувати за зсипкою зерна, за плінодеркою, насікати каміння та ще майструвати якісь млинові приладдя. До того ж він рубав дрова, плів сіти й ловив рибу.

— „Що й казати,—міркувало про Йвана Лукича монастирське начальство: золото, а не робітник, ось тільки хвороба у нього“...

А запивати став Іван Лукич все частіш.

— „І на що ти, Йване, тінь на себе наводиш,—запитували селяни, коли він був нетверезим, але ж не лютував: чоловік ти розумний і знову ж не ферт який, вже сорок з гаком мабуть є... Ну випив, там сороківку—не без того, та й заспокоївся.“

— „Не можу я,—відповідав неслухняним язиком Іван Лукич: сум на мене находить, людей мені жалко, тому й п'ю“.

— „Як то людей?“

— „А так: ти ось живеш, наприклад, бідно. Що в тебе: вош на аркані в кармані та й та охляла? А подивись хоча на цих спасенниць. У кожної келія, немов терем боярський, доріжками заслана, квітками заставлена.“

— „Ну, й що у них роботи багато? Тільки піти до церкви поклонів побити, та й то де-які лише два рази на тиждень ходять.“

— „А земля, а луки, що навколо, кому належать? Не тобі-ж?“

— „То-то воно й є. Ти, може тільки на поденщину туди попадеш, коли мати ігуменша тебе пожаліє, а не то—скаже: „не низько вклонився“...“

— „У-у, чорнохвості шкури!..—раптом скригав зубами Іван Лукич: тільки став поганять“..

— „Чому, наприклад, став?“

— „А тому: закидав я сітку, ткнув веслом у дно, а звідти дитячу ребринку витягнув. Посиніла вже, раки об'їли“...

— „Ну й куди ж ти її?“

— „Думав було начальству заявити, та що, коли воно у ігуменши кожної неділі на обіді— ще сам винним зостанешся. Взяв та й назад кинув“...

II.

Одержали в монастирі звістку: їде архірей, завтра вислати коней на станцію...

Схвилювалось гніздо черницьке. Цілу ніч писар Домна й скарбник Олена сиділи з ігуменшою в її покоях, щось рахували й писали, закреслювали, вклеювали... Ревізія ж буде. Дарма, що свята обитель, а той... не без нечистого в де-яких ділах...

Ось і завтра. Відрядили за архіреем пару сірих з Іваном Лукичем на передку. (Борода ж у нього така, що лише архіреев возити...)

Ждуть. По всій дорозі аж до березнячка за селом розташувались, з наказу ігуменши, черницькі дозори.

І було попередження: дивитись обома. Як тільки помітить хтось сірих—давати знак на дзвінницю, а дзвонаркам: скільки сили—в усі дзвони...

—Їде, їде... (це—дозор дозору),—ї-ї-де-е-е! (знизу знак на дзвінницю). Господи, благослови! Бом, бом, та-ра-дім, бом, бом, та-ра-дім...

Мчать сірі. На передку дужа постать Івана Лукича, а верх у фаєтоні піднятий—архірей, значить.

Схилились черниці, що зібралися біля брами, ниць: святий отець, благослови нас, грішних...

Чекають: ось архірей вилізе, під хрест підійти треба...

Тпрукнув Іван Лукич на сірих.—Нікому, каже, матушки, благословляти: архірей сьогодні не прийшов...

„Не приїхав?! Ох!“

А дзвони ж репiжуть, як не поб'ються...

„Го-о-ді. При-пи-ни!“

„А нащо ж ти верха підняв у фаєтоні, лукавий чоловік?“—обурились на Івана Лукича черниці.

„Дош був, так я туди ховався“...

„Господи! Він ховався, на архірейські подушки сідав! Як тобі не соромно, Іване?“

„Соромно? А хіба від цього що сталося з подушками? Хіба моя не така, як у архірея?“

„Тьху, скушеніє. Ти скажеш...“

„Авже-ж скажу. Не шліть, коли догодити не можу. Он Пелагея хай мантию з чорним клобуком одягне та на передка й сяде...“

Посварились трохи. А все ж на другий день Івану Лукичу довелося знову поїхати за архіреєм і в цей раз не даремно.

Двоє стражників, шість попів у бричках, секретар архірейський... супроводжували монастирський фаєгон з архіреевою особою.

Дзвонили до того, що аж один маленький дзвін тріснув.

Цього дня ради приїзду архірейського, себто „благополущного доставленія священної особи“ вгостили Івана Лукича самі черниці, й не вдержався від монашеської він: прийшов на цвинтар, упав і дорогу собою перегородив...

А архірейський секретар, блукаючи в сутінках по монастирю, на Івана Лукича спіткнувся... А Іван Лукич його з несподіванки, як кажуть, „покрив“...

Тоді й піднялась та сама буча.

—У монастирі п'яні валяються? В жіночому? Та до архірея...

Архірей в амбіцію: „кошунство, каже, знущання над релігією“...

Одно слово, щоб заспокоїти архірея, заарештували швиденько п'яного Йвана Лукича, нарядили возка й разом з стражником та належним папірцем відправили у волость.

З волости—знову з належним папірцем відправили в повіт.

Поки те та се, допит та розгляд і одсидів Іван Лукич місяць під арештом.

Може й більш би сидів, так черниці виклопотали.

Повернувся Іван Лукич у монастир понурій—препонурий, навіть пити покинув..

Ходить мовчки, робить мовчки, їсть мовчки. Матір Пелагея аж злякалась. „Раб божий, каже промов яке слово. Жах мене бере від твого мовчання.“

Слово Іван Лукич промовив, але таке, що більш Пелагея вже нічого не питала.

А ще через кілька днів зник Іван Лукич невідомо куди з клуночком своїм, в якому містилось усе його багатство.

Пожалкували за робітником черниці, а далі взяли другого й забули про Йвана Лукича.

Тільки дядьки на млині що дня шкодували: „Ех, нема Йвана. Нема. Не буде такого мирошника. І куди понесла його доля?“

Зітхали дядьки простим серцем, поглядали скося на монастирську ограду, згадували слова Іванові: „Що в тебе є? Вош на аркані? А у них? Так, так. А у них? Чому їхнє, а не наше?“

Думка думку обгоня. Тісно думкам у мозку, просять вони волі...

Якої волі? О, знає про неї дядькова душа земляна, знає та...

Тихше, тихше... І слово чують, і думки чують.. Яка там воля, коли 1908 рік?

Урядник казав: „Мислити не помагається“!

Урядник людина розумна. Недаром таке пузо й червоні шнури...

Тихше, тихше...

III.

Страшне скоїлось у монастирі в темну, осінню ніч. Прийшли розбійники, продерлись з того ходу, що від річки, де нема огради, а продовжують її двохповерхові ігуменські покої.

Черниці ще в церкві були, молились за „мирське благоденствіє“—свято назавтра траплялось якесь невелике.

Вскочили в чорних машкарах розбійники в церкву не перехристившись, гроші з залізної скриньки побрали, золоті речі побрали, престол святий перекинули...

Кара, кара монастиреві!

Схилились чорні постаті черниць, а з під чорних клобуків—білі, мов крейда, обличчя, а уста шепочуть одно: пронеси, господи, пронеси, господи!

Якась смілива послушка вибігла з церкви й ударила в дзвін на пожежу.

Лише раз: бам і одлетіла послушка від стусана розбійницького набік.

Підвелась, а мотузка від дзвона перерізана й дзвінниця замкнена.

Нічого не зробиш для врятування обителі святої Дай, бог, самим врятуватись. Жах!

Звістка, як джміль—гу-у-у... Плигали черниці з огради сажнів зо два заввишки, залазили в дрова, залазили й туди, куди пани пішки ходили... Жах, жах! А в церкві залишалось до двадцяти черниць—двадцять чорних тіней з крейдяними обличчями.

„Все давайте!—казали розбійники. Не казали, а шепотіли: „Чуєте? Все! А інакше“...

Ой, жахлива в них зброя, жахлива смерть, хоча й для тих, що від життя відмовились.

Уже виходили розбійники з церкви, дивились востаннє на черниць.

„Все ж віддали?“

Не витримала скарбник—Олена: „Отут ще... гроші за дверима в мішочку... двісті карбованців“...

„От, спасибі. А ми вже й той... не думали“.

Дурна, скажете, Олена?

Ну, що ж. Жах, жах. Жити хочеться, хоча й від життя відмовилась.

Зникли розбійники. Осквернили святість, бога образили, пограбували бога, престол перекинули, шукаючи грошей...

Після того, як зникли, через годину, а мо й через дві, коли очунали черниці від жаху, вдарили в дзвін.

Збіглись дядьки хто з чим: з ведрами, з гачками, а на біса вони?

„Де горить?“

Нічого не горить. Сімсот карбованців згоріло—розбійники взяли.

„Всі живи?“

Здається, всі. Мар'яна там тільки доходить—з огради гепнулась, життя своє боронячи.

Шукай, лови вітра в полі!

Не спали черниці в темну осінню ніч. Пригадували розбійницькі постаті, здавалось, що бачили десь такі постаті... Де?

Пам'ять, як шлях дорожній—з проваллями, з колодязями.

Поринає в ті провалля минуле: озирнешся на який-сь куточок пройдешнього життя, а там туман, хочеш згадати якесь лице, а замість нього—один ніс, або очі...

Не було сну черницям в осінню ніч.

Орла ловлють і вітер ловлють, запрягають вільний вітер у голоблі...

Захопили в лісі трьох ненадійних людей, трьох розбійників з ватажком їхнім. Десять було всіх, та, мабуть, ті щасливішу планету мали, втікли від переслідувачів у глибокі яри вовчі, а далі й ще кудись.

Привели в монастир розбійників, скликали черниць—пізнавайте!

„Господи, та це ж з підмонастирського села... Хома, а ось... Сило небесна, Іван Лукич!“

—Так, так, пригадують черниці: і Хома був і Іван Лукич був, він, навіть, і командував: знав, де сховані гроші...

„Іване, невже ж ти грабував церков святу?“

—„Не грабував, а брав зайве“...

„Господи помилуй!“

У Йвана Лукича звязані руки. Дивний Іван Лукич—поголений, без розчудесної бороди своєї, з якою тільки возити архірея...

Принесла матір Пелагая по старому знайомству хліба й риби арештанту. Глянув Іван Лукич—усміхнувся.—Нагодуй же мене, стара, бачиш: руки звязані.. Ну, спасибі,—сказав далі—спасибі, стара, ти все ж таки хороша людина“. —„Іване, голубчику,—ридала Пелагея: на що ж ти себе спортив?“

„Мовчи, стара, відмахнувся Йван Лукич, не твого розуму справа“.

Одвезли арештантів під великою охороною в місто, пасадовили за ґрати. А незабаром суд—„скорий і милостивий“: всього на вічну каторгу в Сибір.

Ходив де-хто з села прощатись з Іваном Лукичем, що бурлакою жив у монастирі, мабуть, не мав рідні в усьому світі. І казав Іван Лукич:

Не вдалось. Що ж, не зумів. Хлопців назбирав, отаманом був... Не зумів, попався. Проте, не тепер, так у четвер, не я, так другий, а щось буде.

—Пригадаєш мене, кажу-буде! Не можна, щоб одним гарно, другим пагано. Не можна ніяк“...

* *

Минув час. Збулися слова Іванови. Прийшло багато Іванів Лукичів не розбійниками—одинцями, а організованою силою, сказали життю „струнко“! Змели сміття з життя, вивернули його хутром вверх...

Уже давно в монастирі трудовий колектив, давно луги й земля монастирські стали селянськими. Згадують досі старі дядьки на млині мирошника й розбійника Івана Лукича, що, певне, залишив свої кістки в далекому Сибіру й не побачив нової долі.

ДВЕ СТОЛИЦЫ.

Это радость моя,—
Не скрою,—
Вечерами бродить Москвою;
Проходить предночную синью
Убегающими тверскими.
В рыжем золоте,
В море заката
Заблудиться в горбатых Арбатах;
В площадях,
В асфальтах Ильинок,
И следить за идущими мимо.
И тогда,
В этих встречных лицах,
Все яснее
Москва двоится.
Вот одна:
В ресторанном гаме,
Где умеют бренчать деньгами,
Где усталые скрипки заныли,
Где пивные, пивные, пивные.
Эта вот,
Распьяная будет,
В зацелованных пышных грудях,
За брильянтами,
За жемчугами,
За карминовыми губами...
Только в сердце ее-ль берегу я?
Нет!
Я знаю Москву другую.
Там, где камни зажаты в лапах
Вырастающего телеграфа;
Там, где в небе леса и доски,
Там где крепости стен кремлевских;
Там где щебень, кирпич и камень,

Там где труд управляет руками.
Этот город, как воля твердый,
Он—моя рабочая гордость.
Моя радость в том, что веками
Две Москвы были злыми врагами,
В том, что наши рабочие плечи
Смогут быть мускулистей и крепче.
Эту радость во мне положит
Мавзолеем
Красная площадь.

В. Басок.

НА СВІТАНКУ.

(Із циклу „Переспіви кохання“)

Я хочу бути незмінно юним,
Незломно молодим.

П. Тичина.

Степи роздолі та широкі,
Зелені ниви, тихий гай;
Сміються зорі світлоокі,
В проміннях грає водограй...

І там, і там,

І тут, і тут

Дзвенять струмочки срібнохвилі;

І там, і тут,

І там, і тут

Пливуть тумани сизокрилі.

А в день:

Згук,

Гук

Тут,

Там,—

Срібно-ніжно,

Перебіжно,

Ріжнотонно

Дзвонять дзвони;

Переможньо

Дзвонять дзвони:

Дзень-дзень,—

Вдень...

Гей, хто серцем весно-юний,
Той полюбить цю красу!
Я піду в простори сині,

Нагострю свою косу.
Я зітну волошки-квіти,—
Заплету косу весні;
Я в ту косу із блакиті
Вкраду зіроньки ясні!..
Бо весна—мое кохання,
А кохання й юність—сила!..

Знаю, весно,
Знаю, мила,

Що для нас усе можливо!

* *
*

Світанок.
Ранок.
Поле в хвилях.
Волошки граються з росою...
—Не грайтесь, квіти,
Не смійтесь, квіти,—
Зітну вас гострою косою!..
Зітну!..
Посохнете під сонцем,
Не стане вас, блакитні квіти,—
Без вас ще море в яснім небі
І у очах її
Блакиті!
Я розчешу косою коси
Вам, луки буйні та зелені,—
Такі чудові, довгі коси,
Такі розкішні—єсть у неї.
В очах її брил'янти сяють,
Неначе промінь той з росою...
—Не грайтесь, квіти,
Не смійтесь квіти,—
Зітну вас гострою косою!

* *
*

З просторів лине тихий вечір,

На схід могили червоніють...
І пісня вирвалась із серця,
До гаю полем покотилась.
Прийшов додому. Кинув косу.
(Не чув, як кликали вечерять)
Подався на вулицю, бо знав я,
Що там зустрінуся із нею...
В червоній хустці—комсомолка.
В „хвасонній“ кепці—комсомолець.
Весна в твоїх очах, кохана,
І кров кипить в моєму серці...
...Чого сміялись зорі з неба,
А в грудях серце дзвоном билось?..
І пісня вирвалась із серця,
До гаю полем покотилась...

Шептали хвилі пісню лозам,
Зелений гай вгорі шумів.
Вона розчісувала коси,
А я їй лілеї ловив...
(Тоді гулянку ми справляли,
„Стоїть гора“—десь гурт співав
А ми тихенько повтікали,
Щоб я квіток їй назбірив).
Зі мною ніжна хвиля гралась,
Як я зривав квітки.
Вона тихенько усміхалась
І квітчалась
У вінки.

І лілеї
Водянії,
Немов русалка,
Заплела...
Весна нас чарами споїла,
А ніч
Кохання принесла...

- . . . . .

Як ранком сонце піднялося,
Зів'яли лілеї у косах.
А вітер гнав сумнії хмари...

І плакав гай,

І плакав я,—

Що проминуть з весною чари,
Русалонько моя!..

—

Шептали хвилі пісню лозам,
Як нас спокусила весна...
Зів'яли лілеї у косах,—

Була сумна

Вона...

—

ДУМИ НАД ДНІПРОМ.

Стою на горі,
А внизу під горою
Широкий, глибокий
Шумує Дніпро.
Нагортає хвилі
Одна на одну,
Сердиться, пиниться,
Тісно йому.

Який-же ти, Дніпре,
Тривожний, сумний.
Пливуть по тобі
Пароплави, човни,
А ти, невгомний,
О береги б'єш,
і в море далеке
Воду несеш!

Скажи-ж мені, Дніпре,
Чого ти шумиш?
Про що ти гомониш,
Про що ти бурчиш?
Чому ти не любиш
Цих верб молодих,
На березі хвилями
Б'єшся об них?

Мо тісно тобі,
Сивоусий Дніпро,
То й борешся, міряєш
Силу з горою?
Хотів би ти казкою
Вічно шуміти,
Хотів би водою
Мо все затопити?

Розлятись у безкрай
І з вітром гулять,
Щоб слухались тебе
І люди й земля?
Так ні-ж, сивий Дніпре,
Не зможеш бо ти
Сили людської
Перемогти.

Послухай: ось скоро
Скують вороги
У стіни крицеві
Твої береги;
Приборкають силу
І скажуть тобі:
— Будуй нам заводи,
Вогні нам світи!

І там, де ти бився
У кам'яну грудь,
Застогнуть машини,
Гудки загудуть.
І розіллешся
Далеко тоді
В простори струмками
Електро-води.

МАТРОСКАЯ ПЕСНЯ.

Быть может и странным
покажется вам,
Что в жизни так рано
поверил волнам?!

Бурливое море
ласкает меня,
Зовет на просторы
в сияние дня.

Не страшны буруны,
смерчи нипочем,
Я с чайкою—шхуной
лечу напролом!

Морское приволье,
морская волна,
Ты только в раздольях
могуча, сильна.

С седыми гребнями
поспорить я рад;
Пусть море и ранит—
пути нет назад.

Морские раскаты
Отважных зовут.
В ком нервы-канаты—
С победой придут.

Морское раздолье
и бури напор
Зовут меня в море,
на вольный простор.

Отваги в ком много,—
плывите в моря,
Там счастье, просторы
и жизни заря!

Быть может не странным,
покажется вам,
Что в жизни так рано
поверил волнам?!

ЗАРУЧНИИ

[Етюд].

В. Басок.

„Так діди робили і нам веліли“
(поговорка).

Весна була саме в повному цвіту: місяшні ночі, облиті молоком садки, солов'ї в бузинових кущах заливались...

І вона розцвітала, мов квітка рожева: частише стукало серце в грудях, грала кров... Йї минав сімнадцятий, і хлопці вже „закидали на неї оком“, а часом і чиплялись, як до „настоящої дівки“...

Тепла блакитна ніч, розпустивши місяшні коси на білі тумани, розсипала роси-самоцвіти на шовкові всипані квітами луки, на свіжу зелень травнених гаїв і садків.

Лукавий місяць, через щілину в стіні комори, блакитним промінем лоскотав її палке молоде тіло, пишно розкидане на грубій „примостці“. З надвору безшабашним оркестром заливались солов'ї, гули хрущі, а десь за плавнями мітингували жаби.

Йї не спалось. Щось млосно-тоскливе стисло за серце, кружляло голову — чи то п'яна, чи хвора? І так гарно-гарно, і боляче-млосно разом...

А з села співи, парубоцький сміх. Чого той сміх останнім часом так йї приваблює?

З хати рипнули двері — мабуть батько.

— Га, сукина босота, проти божого свята що викоює!

Пройшов по двору, запалив люльку, чути було як підійшов до комори, де спала вона, послухав...

—Спить... А то, не дай бог, чого доброго,—тепер такий світ настав!...

... Бо вона ж у нього єдина дочка...

Це її трохи заспокоїло. Заснула. У-ві-сні з'явився Микола. Ніби зустрівся там же за ставом, де якось цими днями зустрічала. Тільки вона не втікла від нього, як було тоді, а стала мов скам'яніла, і, коли він підійшов до неї чепурний, з веселим промінчастим поглядом,—пригорнулась палко, міцно... на завжди. А потім... потім у солодкій нестямі полинули кудись у вир, у блакить, у місяшне прядиво...

* * *

--Явдохо, Явдохо! От-то розіспалась! Вставай! Аж зойкнула з переляку. Відкрила очі: ранок, проміння світілось у щілини комори, на дворі квоктала квочка, у відчинені двері набігли курчата.

—Тю! Що з тобою?... Вставай, лишень, порайся та збирайся до церкви. Вже й тітка приїхала,—тебе чекає!

А-а,—згадала! Це-ж сьогодні „престольне свято“: будуть гості, багато людей, молодь з сусіднього села... Схопилась жвава, весела....

Тітка Мотря була рідна сестра Явдошиного батька. Жила вона у місті. Чоловік її раніш був крамарем, а тепер тримався „рундучком“.

—І-і, Дусю, яка-ж ти гарна стала,—казала вона до неї, коли вони вкупі йшли до церкви: —обов'язково віддам тебе заміж у городі!

—Та киньте, тьотю, жартувати,—відмовляла соромливо.

—І не балакай,—там єсть у мене на прикметі хлопець: майстер на всі руки; там такий бравий, що всі баришні за ним бігають!...

...Біля церкви на цвинтарі під тінню струн-

ких тополів — молоді, як мак на городі. Трохи осторонь баби й молодиці.

—Здорова, Мотре!

Поздоровалась чемно (вона ж таки „городська“). Закидали цікаві про новини. І пішли язиками, мов терницями. Мотря теж не відставала, вона-ж на рундучку одержала „кваліфікацію“: про українських попів, про безбожників-комуністів та комсомольців, що закривають церкви, проте, що скоро інші держави підуть війною на комуністів,—куди, мовляв, їм утриматись!...

— І скільки тієї нечисти завелось,—казала стара беззуба Горпина:—чи воно до штрашного суду ведеться?

—Онде й наш свинопас Микола кансамол веде,—озвався хтось.

Вулицею йшла весела ватага. Гармошка на розтяжку. Попереду Микола. З грудей дружня пісня:

„Ми стали волі на сторожі,

Її не зрадимо ніде...

...—Га, щоб ви маленькими луснули!—сплюнула Горпина.

Пройшли й повернули до бувшого будинку попа: там буде зібрання. Частина молоді так і метнулась з цвинтару за ними. Явдоха, що стояла осторонь, озираючись, щоб тітка не побачила теж подалась туди.

Серце в неї забилося швидко, швидко; Микола сьогодні надзвичайно гарний: очі в нього так і сиплють проміння. І на неї глянув, та так, що очі спустила вниз. Хто його зна, чи він на всіх так дивиться, чи може тільки вона йому „в око впала“?..

—Ох, як-би то!

...Аж руками розвела тітка Котря: „Де це поділись дівчина?!“ Явдоха не бачила, як тітка підійшла до неї. Схилилась на паркана проти

вікон і слухала, слухала, . Там він щось розповідав. Слова не зрозумілі, але як той дзвінкий голос палив її серце!...

—Чого це ти сюди забралась? А я її шукаю... Ах ти-ж безстидниця!—Чого тобі тут треба?

Взяла за руку й потягла.

—Ходімо, бо вже й служба зкінчилась—дома ждуть!

З вікон почувся регіт:

—Дивіться, якого стражника приставив старий П'явка до своєї дочки.

—Бідна дівчина!.. А Миколу вона мабуть любить, бо весь час стоїть пред очима. Вподобався він їй вперше якось на комсомольських довітках у „комисарші“ Ганни, куди нишком від батьків її затягли подруги. І, та й було-ж, коли дома взнали! А сьогодні, мабуть, знову лаятимуть.

* * *

Дома вже всі зібрались. Гостей було чимало. Батько привів свого приятеля з сусіднього села з сином. То був багатій на все село. Син його,—білобрисий, з золотушними очима парубок, збирався женитись. Декілька старих бабів, два чоловіки з жінками й дітьми—все рідня.

На столі біла скатертина. Мати поралась—подавала страву. Старий дістав „четвертуху“ і запрохав гостей до столу. Почали частуватись. Скоро п'яна бесіда була у повному розгарі.

—Я тобі кажу, Семене Йвановину, (це батько до свого приятеля), коли ми станемо сватами, то ми їх усіх зігнемо в дугу отак-о! (Він показав руками, як це повинно бути).

—Що там ті комнезами та комсомоли?.. Мені казав писар, що скоро все буде по старому—навіть Ленін, ще за життя свого, написав такого наказу,—„непою“ зветься.

—Пр-пра-вильно, Никодиме С-сидоровичу,— хитав головою п'яний приятель.

—І-ї,—верещала Мотря з другого кутка: щоб ото вона поралась, ввесь час біля рогаців-та свиней? Не допущу ні за-що!

Потім поверталась до Явдохи, дивилась на неї солоденькими очима.

—Вона-ж, як ягідка, як городська баришня, для неї перший жених у городі!

І чмокала її п'яними устами.

Старий розпалився: стукав по столу кулаком, кричав:

—Не переч!- Вона моя дочка і буде так, як я хочу!

Очевидно, справа рішалась у його бік. Сперечилась і верещала одна Мотря, остання рідня ставилась прихильно до пропозиції старого...

А що-ж Явдоха? Чи у неї хто спитав згоди?.. Вона сиділа якась налякана, приголомшена, не тому, що серйозно ставилась до цієї розмови, а тому, що боялась: не зайшли-б балачки про її поведінку біля церкви. Правда, вона бачила, що вся увага родини з'осереджується на ній і від цього їй було якось прикро і... тільки. Справі віддання її заміж вона ж не надавала ніякого значіння, бо вона-ж і ще не „настояща дівка“, бо її ще й гулять не пускають і виходила вона до молоді лише нишком від батьків. Їй було нудно і прикро сидіти тут між дорослими й старими, що були всі п'яні, бридкі. Всі її мрії линули туди, на вулицю, до молоді.

А там комсомольці зняли гармидер на все село: ні з того ні з цього, ради „божого свята“, побрали сокири, заступы, позапрягали підводи і давай садити верби по шляху і над ставом, а частина ремонтувати міст. Сміх, співи, жарти. Весело, аж дух захоплює! Весело, що сонечко сміється, що весна цвіте, що старі баби хрестять-

ся й причитують. А он і Микола, такий, як завжди: веселий, жвавий...

... А в хаті п'яний гармидер, супречки. Явдоха непомітно вийшла з-за столу і підійшла до другого вікна, щоб краще було дивитись на вулицю.

Біля ставу залунала пісня, відбилась луною за гаєм і покотилась ген-ген у широкий степ...

..., „Справа“ вже закінчилась. Одного свояка послали за могоричем і, коли той, хилиючись, приніс пляшку, старий тремтячою рукою налив шклянку і гукнув до Явдохи.

— На, дочко, — випий за своє щастя!

Здрігнулась... „Невже справді?“ — пролетіла думка в голові, але мимоволі підійшла і простягла руку.

— А „щастя“ сиділо проти неї, зелене та скривлене від горілки і, мов кіт на сало, дивилось на неї телячими червоно-п'яними очима... Хитнулась, і шклянка брязнулась об долівку...

А. Рклицкий.

ВЕДУНЫ.

(Басня с натуры)

Дед Фрол и дед Игнат—

Два закадычных друга.

От стариков и до ребят

Их знает вся округа.

И то сказать,—ведь оба не простого толка:

Премудрый дед Игнат

Умеет жеребят

Чудесно заговаривать ей-ей! от волка.

А Фрол еще мудрей:

От бешеных зверей!

К примеру, взбесится кобель и икусает скот—

Хозяин ноги на плечи и к Фролушке бредет.

Фрол, богу помолясь и спрятавши целковый,

Очками круглыми седлает нос багровый

И шилом „Отче наш“ на хлебной корке пишет.

В священной тишине проситель еле дышет...

—„Икусанных корми сей коркою святою,

А в полночь под четверг являйся за другою.

И ежели собака та

Не рыжей масти,

Отыдуть от скота

Болести и напасти.“—

—

Раз прибежал к Игнату Клим

(Видать, беда стряслася с ним!),

Кричит:—„Гони назад деньгу!

Волк жеребенку на лугу

Отгрыз весь зад по энтих пор..

Ни к чорту весь твой заговор!“

—„Как? На лугу? Да где ж твой толк?

Ведь то не наш был значит волк:

С той стороны он переплыл!

А я ль тебе не говорил:
От тех волков я берегу,
Что здесь, в нашем во лугу.“
Тут Клим себя вдруг по лбу-хлоп:
— „Так та-ак... А я то остолоп!..“
... И вскоре взвился к небесам
Их мирных трубок фимиам.

— — —
Орет на Фрола дед Андрон
(Видать понес большой урон!):
— „Уже я борова зарыл,
Что ты, стервец, заговорил!
Дотоль святые корки ел,
Покель как звер осатанел,—
Насилу сами убегли.
Давай обманные рубли!“
— „Как бы не так! Держи карман!
Тут нет и речи про обман:
Не сыщешь средства ведь никак
От рыжих бешеных собак.
И говорил я наперед:
От рыжих корка не берет.“—
— „Кобель был черный!..“—
— „Ну так чтож?
На всяк на мать свою похож!“
— „Да ведь и мать черна как смоль!“
— „Хе... А отцом ты сам был, чтоль?
Отец был рыж, а нет так дед:
Вот кровь и портит рыжий след.“
Андрон себя тут по лбу—хлоп:
— „Так, та-ак... А я то остолоп!..“—
... И вскоре взвился к небесам
Их мирных трубок фимиам.

— — —
Читатель, друг, реши задачу
(Тебя сейчас я озадачу):
Какой вред больше—от волков
Или от этих стариков?

В. Сергейчук.

ВОЛЧЬИ ГОДА.

Года. Бурливые года
Куда умчались вы?
Не рассказать, не передать.
Осталась только пыль.

Тугие, стройные, как конь,
Они ушли назад,
Оставив вихревой огонь
И волчью жуть в глазах.

Мой мозг в извилинах других,
Но мысли ранят мозг.
И здесь враги, и там враги
Хотят взорвать твой мост.

Они живут, в щели засев,
Им радостно одно,
Чтоб рухнул поезд СССР
В пожаровую ночь.

Но волчий ум хитер и зол,
Как мрачная тайга.
И я, как прежде, сев за стол,
На стол кладу наган.

Наган, тускнеющий наган,
Осколок прошлых бурь,
Ужели снова твой угар
И песни звонких пуль?

А он по волчьи скалит зуб
И смотрит на меня,
И тени прошлого ползут
За стройкою в огнях.

Угар боев сменив на труд,
Я счастлив снова стал.
В гудке, поющем поутру,
Я сам себя узнал.

Но топот дней вперед летит.
И в днях тревога есть.
Быть может скоро прозвучит
О новом бое весть.

Тогда наган, мой старый друг,
Возьму с собой тебя.
И не гудку петь поутру,
А пулям петь опять.

САМОВАР.

[Рассказ]

Н. Мальцев.

Был у Исая Саввича самовар. И не то, чтоб какой-либо, а пузатый самовар—купеческий. Из такого самовара и чай попить то не грех. Блестит, как твоих сто солнц,—прямо жаром горит, и, кстати сказать, полтора ведра вмещает.

Исай Саввичу—красному инвалиду труда—что надо? Сирота круглая. Одно удовольствие остается, что с самоваром горем своим делиться да чай потягивать. Вместо отца родного был самовар. Всю жизнь Исай Саввича знал, все беды разведаль, каждую слезинку выстрадал.

И любил Исай Саввич его пуще всего, и голубил. Каждым утром, как встанет,—поздоровается с другом, улыбнется, похлопает по звонкому боку,—друг смотрит лукаво, пузо купеческое на вид выставляет, крантик—фертом-галстуком торчит, а сам блестит, ровно лысина.

А пуще всего любил Исай Саввич самовар чистить. Этак натрет рыжего кирпича, поплюет в руки и давай шатырить. Тогда словно омоложается самовар, радосно поблескивает, смеется. И чистить (заведен уже был такой порядок) полагалось в неделю два раза, а особенно под праздник. В остальные же дни в печке березовые угли готовил Исай Саввич. Выбирал тщательно, складывал в чугунок, сковородкой прикрывал, а сам на самовар поглядывал.

—Смотри, мол, жратву тебе готовлю.

Утрами же бежал, прихрамывая, за водой, вытряхивал сухую теплую золу из самовара, колло смолистую сосну на щепки и пристраивал горбатую, как и сам, трубу к печке.

И тогда оживал самовар, заговаривал, затягивал бойкую, тоненьким голоском, песенку. И тогда гудел Исай Саввич:

—Эк, чорт, распелся. Чего веселишься то? Молчи, дурной. Фининспектор опишет.

А сам вспоминал: стариكانом друг становится. Еще, царствие ей небесное, покойница мамаша, на пенсию по батьковой смерти, купила. Эх, да и что говорить,—те-ли теперь времена? Лишь бы сахар не подорожал.

Вечерами Исай Саввич причепурится, галстук наденет, ваксой сапоги вымажет и пойдет гулять. И тогда сами ноги кривые (хромой был) потянут к Анечке. Анечка напротив в белом домике живет и жизни Исая Саввича весьма сочувствует. Частенько чай пить заходила; ну, что-же, был грех,—и слюбились. А, возможно, в скором времени и церковным будут. Недаром шантрапа слободская, как завидит Исая Саввича, песню затягивать норовит, поддевает:

„Самовар не закипаеть,
Сапог глянцу не даеть
Через тую молодицу,
Что насупротив живеть“.

И разузнали же, окаянные.

Одно только неприятное беспокойство и мучит Исая Саввича: не его то самовар по собственности. Как умирала мамаша—не одному то ему оставила, наследники и другие есть. Что касается сестер—Машки да Лушки—хрен с ними, живут в отдельности поодаль и за мужьями—самовара не отнимут. А вот братиш—Афонька, что на другой половине Исая Саввичевой хаты проживает, тот уж немало поговаривал: „подожди, мол, Исай Саввич, не заграбастывай; мое тут тоже есть. Пусть крышка, да моя. Да и кам-

форка и крант тоже. Заберу. Самовар инвалидом сделаю”.

Вот тут-то беда эта самая с чистого неба на бедную головушку и свалилась. Прикрутило братиша Афанасия—жить нечем, продал свой хромоногий самоварчик (собственность) и на Исай Саввича позарился.

—Так-то, брат Исай. По случаю критиканского положения моего, а также в результате отсутствия собственного—требую я от тебя прав на самовар в сумме 50⁰/₁₀...

Испугался Исай Саввич, руками замахал.

—Брось, Афоня,—говорит: мне ж по наследству, никак, оставлено, а ты забираешь. Нельзя так, Афоня.

—А сумму разумею так: будешь ты, Исай Саввич, кажинное утро, как сам напьешься, и нам давать. Мы сами ставить-то будем. А самовар таким манером—ну, коллективным будет, что-ли. Понимаешь? Не то-хуже будет. Оно то и понятно Исай Саввичу, да понимать не хочется. А все же, в виду страха, чтобы не отобрал Афонька вовсе—дал согласие и условие поставил:

—Только, чур, Афоня. Уговор денег дороже. Как выпьешь чайку из моего пузатенького,—так непременно должен мыть да чистить; молодцом чтоб был. Ладно?

—Ладно.

С тех пор и пошло. Заскучал Исай Саввич без самовара. Как нет на лавке, как не блестит медным пузом—так и скучно. Пропадает самовар не за нюх табаку. И поговорить-то не с кем. Да и как с Анечкой без хозяйства, без самовара?—Никак нельзя.

И стал способов искать Исай Саввич, как бы его, своего родного, навсегда обратно заполучить. И нашел.

К каждой чепухе придираться стал. То, мол,

кран не в ту сторону завернут, то камфорку с бумажкой ставь, да смотри, чтобы не выкипело...

И вот раз заметил Исай Саввич—самовар-то грязным оставался—после чая то. Не вычистили, бестолковые. И без лишних слов, по случаю расторжения договоров и нарушения правил по ответственности за пользование—забрал Исай Саввич его к себе. Не дам, мол, больше! И не дал.

Как дома сидит—глядит на него, глаз не спуская, как зеницу ока бережет, а уходить станет—на ключик комнатунку, а ключ в карман норовит положить. Так то оно спокойнее, что-ж, времена. Родному брату—пойди, доверься.

Только раз как-то забежала корова в огород—выбежал Исай Саввич выгонять, а дверь то на ключик и забыл закрыть. А тут, как на зло—все на виду. Дверь то против двери. Ну и заглянул Афонька к Исай Саввичу. Конфисковал самовар и ушился.

Затосковал Исай Саввич, пить, есть не хочет. А Афонька самовара теперь даже и во временное пользование не дает. Ходил плакаться к Анечке—пожалела, чаем угостила и только. А в милиции еще выругали:

—Ты, мол, гражданин, время отнимаешь. Режим экономии и точка. Небось, видишь бумажку „без доклада не входить“. То-то. Ишь, нашел дело. Тьфу.

К тому-ж самовар Афонька стал ставить заковыристо—в хате. Никогда туда Исай Саввичу не пробраться. Следи—не следи. И хоть раньше Исай Саввич опия леригиозности не имел, однако теперь на оставшиеся иконы крестился:

—Подай, Господи, чтоб Афонька самовар на дворе поставил, подай, господи!

Ну, что-ж, и пришло время.

Жена, известно, у Афони бестолковая. Видала, что Афоня в хате самовар ставил—так нет,

надо наперекор сделать. И вынесла Полька Афонькина самовар на двор, налила, щепок вкинула, зажгла и трубу колченогую поставила. Словом—честь-честью, сейчас закипит.

Да не тут то было. Исай Саввич в окошечко смотрит. Схватился, да из хаты, да бегом на двор, да к самовару. Давай потрошить, уголь выбрасывать, воду разливать. А потом—раз-два под мышку и бегом к двери направился.

Глядь—в дверях Афонька стоит.

—Куда хватаешь? Давай,—кричит Афонька.

—Не дам.

—Давай.

—Не дам.

Тут выругался Афонька многоэтажно, схватил за ручку, да к себе и тянет. Исай Саввич, отставать-то, что-ли? Держит накрепчайше, не поддается.

Так бы, видно, век стоять им было б, с места не двигаясь, кабы не прибежала Полька Афонькина. Афоньке помогать начала—крантик вывернула и ушко в руку захватила. Дрефить стал Исай Саввич. Гам, а также ругань поднялась новообразимая. Народу посбежалось,—уйма. Не протолкнуться. На заборы позалезали. Смотрят. И Анечка тут же. И мальчишки хохочут:

„Самовар не закипаеть,

Сапог глянцу не даеть“...

Выручили сестры Исай Саввича, оттащили Польку в сторону и опять Исай Саввич грежную позицию занял. Да тут соседи вмешались.

Кстати сказать, давно эти соседи на Исай Саввича зубы точили, зарились:

—Корову нашу кто лупасил, чуть без спины не осталась. Капусту, вишь, ему затронула. У-у сволочь.

И навалилась соседская армия, совершив успешную переправу через забор, с поломкой

оного, и навалилась соседская армия на горемычного Исая Саввича. Прощался с жизнью Исая Саввич и с самоваром прощался, за самовар помереть думал.

Ну, а счастье, оно, конечно, иногда, нет-нет, да и улыбнется. А тут присутствовал к счастью у Лушки дома муженек ее—Васька. Прибежала Лушка домой и плачет.

—Заступись, Васенька Заступись, родненький. Исая Саввича за самовар убивают.

У Васьки кулак крепкий. Васька любой чемпионат покроем.

Самовар отнять—Ваське раз плюнуть.

Тем и кончилось.

Навел Васька ревизию. Освободил Исая Саввича. Самовар в целости и сохранности из рук Афонькиных, благодаря силе своей физической, заполучил. Отдал его Исая Саввичу. Легонько повернул его, дал в зад коленом, крикнул наставительно:

—Ну, голай, лоботряс. Живее.

И к зрителям обратился:

—А вы чего? Марш отседова.

Ну, тут, конечно, никого и не осталось. А Исая Саввич принес самоварчик домой, заперся на крючок, чистить начал с радостью неописуемой и за чай принялся.

Казалось, ну, чего-б еще. Кончат пора. Так нет же. Подожди. Афонька—парень заядлый. „Мы, мол, тоже наследники. Даешь половину самовара и никаких. А не то—в суд дело.“

И что-бы вы думали, действительно в суд подал.

А девятнадцатого числа сего года приходит к Исая Саввичу повестка, где значится точно и определенно, что такой то Исая Саввич Сорокопут должен явиться в Народный Суд 5-го участ-

ка по делу о самоварном наследстве в качестве ответчика.

Поблелнел Исай Саввич. Выругался злобно: — У-у, сволочь проклятушая. В суд подал.

На этом и успокоился.

Правда, после этого ходил к сестрам: вручайте, мол, последнее состояние отбирают, и об Анечке упоминал тактично. На суд все же пошел. Скрепя сердце, вобрался в зал. Сел в уголке. Ждал долго.

Какой то очкастый душу выматывал распросами разными, что-то выведать старался.

И от взглядов этих занозистых мутно стало у Исай Саввича в голове. Закружилась комната. Запело самоварной песенкой в тяжелой голове:

— Эх, пропало, пропало дело. Держись, Исай Саввич.

Судили долго. Афонька сначала на собственности настаивал, затем на коллективизацию перешел. Однако с помощью, не божьей, а Машкиной да Лушкиной присудили самовар так:

„Исходя с точки зрения оставления сего самоварного наследства всем братьям Сорокопутовым, но принимая во внимание отдельную и двуличную (т. е. с женой) жизнь т. Афанасия Сорокопутова, а также замужнее положение Лукерьи и Марьи Сорокопутовых, присудить оное наследство в виде вполне пригодного самовара с отдельными частями такового, как то: камфорка, крышка и крантик—гражданину товарищу Исаю Саввичу Сорокопутову“.

Точка.

Так и остался у Исай Саввича самовар. Пуще прежнего стал его холить и баловать Исай Саввич. Не наглядится никак:

— Ишь, ветеран. Повоевали, мол.

А вечерами зимними приводил Исай Сав-

вич к себе Анечку, сажал за белую скатерть, вместе чай пили, организованно. Говорили:

— Анечка, положи себе лимончика.

— Мне и так хорошо, Исай Саввич.

— Анечка, дай я тебя поцелую.

— Не надо, Исаша. Не надо. А впрочем...

— Чмок... Чмок... Чмок...

И сердце заплывало теплыню и радостью несказанной. —

РАНОК НА СЕЛІ.

Веселий ранок на селі:
Неначе музика десь грає;
То клеплять коси косарі
Й чабан на ранній—на зорі
В ріжок ватагоньку скликає.

* * *

У поле їдуть; по дорозі
Вози сміються, торохтять...
На сонці блиснули, мов роси,
Серпи і виклепані коси...
І тільки курява знялась.

* * *

Ідуть гуртом дівчата в поле,
З серпами, граблями ідуть...
Про рідний край, про нашу волю,
Що принесли червоні з бою,
Пісні бадьорі заведуть.

* * *

Лунає спів, далеко лине
І затихає десь в горі...
Вже скоро-скоро і на ниви
Могутні вийдуть колективи
І землю з'орять трактори.

В ДЕРЕВНЕ.

Я опять в деревне,
Сердце бьет набатом.
Улички родные,
Улички горбатые;

Милые лачуги,
Рощицы раkit,
Вы-ль не близки сердцу,
Вы-ль не дороги?

Лес сосновый просто—
Темно-бурый камень;
Черные борозды
Цепкими руками

Ухватив за горло
На лесной опушке,
Точно впились сверла,
Душат деревушку.

Узкими полосками
Поля разбежались;
Желтые колосья—
Груды урожая;

Кудрями деревья,
Желтые полянки
По родной деревне
Залились тальянкой.

В Е Ч І Р.

Тихий, травневий вечір спустився,
Стеле сизий туман по землі.
Десь у вирій думки повилися
І розтали у зоряній млі.

* * *

Ой, далеко полинули мрії,
Де над далями виситься синь,
Розцвілися в гаю конвалії
І купаються в теплій росі.

* * *

Виплив місяць на обрію талім,
Срібним відблиском глянув у воду.
Колихалися верби над ставом
Та й заснули під навій дрімот.

* * *

Тихий вечір спустив свої вії,
Стеле сизе рядно по землі...
Десь далеко полинули мрії
І розтали у зоряній млі.

БАЛАДА ПРО ВЕСНУ.

„Купало“ сплів весні вінок
З ромашок, звіробою,
Пустив на зоряний ставок—
За тихою водою.

„Гадай, кохана весна,
Чи любить тебе літо?“
Й подався за мріями у снах,
Кудись в шумливе жито.

Шелесь русалка в осоці
(В очах її агати),
Пливе на дно з вінком в руці;
Вінок став потопати.

І плач, і сум... і плач, і сум
З очей весни туманом,
А вітер хмарами косу
Розпатлав над житами.

Пішла і зникла десь з плачем
Акордом суму в просинь...
І сльози капали дощем
На скошені покоси.

ВЕЧЕР.

Вчера мы вечером
О многом говорили.
И мысли роем
В сердце поднялись,
Как будто бы в груди
Нетронутые силы
Мне укрепили крепче
Верный взгляд на жизнь.

Не знаю, правда ли,
Но в этот тихий вечер
Казалось мне,
Что и в самой тебе,
Сквозь резкость слов,
Бросаемых навстречу,
Таилась общность
Жизненных побед!

Спасибо, милая,
Приятно вспомнить мне
Вчерашний вечер
Ласковый и тихий.
Порылся долго я
В душевной глубине
С тобой средь жизненных событий.

Тогда я чувствовал,
Что в этом бурном шторме
Борюсь я не один,
Что помощь я найду,
Что есть второй,
Такой же сильный кормчий,
И свой корабль
Я к молу приведу.

НА ЖУРАВКЕ.

Вечерами теплый ветер
С тополями говорит,
Вечерами луг осветит
Дым оранжевой зари.

Луг, хохочет, пьет дубрава
Песни звонкие слова.
Вечерами на Журавке
Комсомольская братва.

Ветер в щеки поцелует.
Клуб, прощай. Прощай, мой дом.
Есть веселье к бойким струям
Пробежаться босиком.

Эхо пляшет темным садом,
Откликаются поля.
Это бодрость,
Это радость,
Это молодость моя.

Вчерами теплый ветер
С тополями говорит,
Вечерами луг осветит
Дым оранжевой зари.

Луг хохочет. Пьет дубрава
Песни звонкие слова.
Вечерами на Журавке
Комсомольская братва.

НА РУЇНАХ СТАРОГО.

(Оповідання).

Ф. Ладухин.

I.

З самого ранку того дня, як тільки Марина, впоравшись в хаті, вийшла на вулицю і зачинила за собою фіртку, розлютований Іван Семенович ходив по подвір'ю і гніво розмовляв сам до себе:

— От порядки пезаводили, чорти-б їх побрали. Дай бабі волю, то вона почне тобі викидати... Сиділа-б оце вдома, дитя доглядала, так ні,—на збори їй кортить. Тьфу, прости господи, до чого розпустилися,—лаявся Іван Семенович, висловлюючи своє незадоволення на нові порядки:

— Люди з церкви скоро повернуться, а вона на сором людський до читальні побігла... Ну, погуляй же, нечиста сило, я тебе навчу, як слухатись чоловіка.

Іван Семенович ходив роздратований і не знав, за що йому братися.

День був як раз святний. Збирався він ще зранку піти на село, а Марина йому:

— Не ходи, Йване.

— Чому-то не ходи? Чи не ти мені заборонятимеш?—кинув їй.

— Не ходи, кажу, бо я ось впораюсь коло печі, та піду до читальні на збори. Закликали-ж бо сьогодні. Оленку нікому доглядати.

— То що-ж ти, чи не за няньку мене хочеш мати?

— А коли нікому—то й ти понянчиш.

— Ну, ти вже не вибрикуй мені. Чого надумала?! Треба, то й піду,—казав гнівно до Марини Іван Семенович і збирався виходити з хати.

— Не йди, кажу, Йване! Саму дитину покинеш, то ще скалічиться. Чуєш?—сказала йому в останнє Марина і, як тільки-скінчила поратись, за-колихала Оленку,—не встиг Іван Семенович помітити,—коли вона опинилася на подвір'ї, стукнула хвїрткою і зникла на вулиці.

І ось тепер Іван Семенович, роздратований неслухняним вчинком своєї дружини, ще неміг заспокоїтись:

— Це вже як почне бігати по зборах, то не жди порядку в господарстві... От-же, шельма проклята... І який там у біса чорт верховодить цими бабами?—продовжував він лайкою замітати слід за Мариною...

— Кого це ти, Йване, так проклинаєш за ради неділі,—раптом почув Іван Семенович недалеко від себе.

З-за тину біля комори визирала лохмата голова сусіди Петра Йосиповича.

— Що це тобі сьогодні так не по душі:—цілий ранок ходиш та все лаєшся?—знову запитував Петро Йосипович.

І в цьому запитанні зразу почулася Івану Семеновичу насмішка, якою його сусіда, знаючи, мабуть, що трапилося, хотів з його поглузувати:—що, мовляв, і твоя вже верхи сіла? Погуляй, голубчику, що не те буде!

— То як же це, сусідонько, і ти вже, мабуть, переконався, що бабі замість волі кнута-б доброго треба? Га? починав уже одверто глузувати Петро Йосипович.

— А тобі що?—ображено кинув Іван Семенович.—Ти он за своєю доглядай. Вона в тебе добре хвостом крутить. Дивись, коли не закрутить?

Усмішка, з якою подійшов до сусіди Петро Йосипович, зразу після цих образливих слів—де й дівалася.

— Моя ще чи закрутить чи ні, а тобі вже, мабуть, закрутила,—відповідав він взаємністю на образу:—не даремно-ж люди в церкві стоять, а вона, бач, на збори побігла.

— То не твоє діло, куди-б вона не побігла... Ти, кажу, за своєю дивись,—ще більш сердився Іван Семенович.

— А я тобі кажу, що твоя Марина скоро тебе примусить не тільки дитя доглядати, а й коло печі поратись... Ех, ви - ж чоловіки. Самі бабами скоро поробитесь,—сказав Петро Йосипович, сплюнув і з призирством одвернувся від сусіди.

Іван Семенович не знайшов що відповідати на образу.

— Ну, тепер, мабуть, всі на мене тюкатимуть,—подумав він.—Он, скажуть, чоловік, що під жінчиним чоботом ходить. Баба, а не чоловік!

Від цієї думки йому все більш ставало не по собі; він густо почервонів і не знав де йому дітися. Хотів вилаяти свого сусіду кріпким словом, а потім подумав:—а хіба й не правда? Де-ж таки воно водиться, щоб жінка покинула чоловіка доглядати за дитиною, а сама пішла чорт зна куди... Розпустилися! Ну, погуляй же ти, я тебе провчу,—буркнув про себе Іван Семенович і зібрався піти до хати.

Вулицею в той час саме проходили юрбою баби з церкви і про щось голосно говорили проміж себе.

Вже з ганок помітив Іван Семенович, як відчинилася хвіртка у подвір'ї сусіди і з вулиці ввійшла дружина Петра Йосиповича—Одарка з маленьким дитинчам на руках, а другий її хлопчик тягнувся слідом за козушанкою.

Івану Семеновичу було ще більш неприємно зустрічатися з оцією сварливою Одаркою.

— Коли вже вона довідається, що Марина покинула його, Івана Семеновича, доглядати за дитиною, а сама десь почвалала на збори, та ще коли люди в церкві стоять,—розплеще своїм дурним язиком на все село, що Марина у Івана Семеновича і така і сяка, а сам він і баба, і роз-тяпа, і дурноверхий, і чого тільки не наговорить оця язиката баба,—подумав він.

Але довго чекати не довелося.

— То-що ж це, Іване Семеновичу, жінку, значить, замість церкви в читальню відрядив, а сам Оленку нянчиш?—ехидно усміхаючись, зразу запитала до нього Одарка.

— То візьми вже заразom і моїх двоє,—додала вона, ще більш глузуючи.

Від сорому обличчя Івану Семеновичу зробилося червоним, хотілося йому все своє зло висловити на оцій торохливій Одарці:

— Та хай вони скажуться, разом з тобою, що бо то я..

Може-б Іван Семенович і не простив Одарці її образи, та саме в цей час заплакала в хаті маленька Оленка і треба було її заспокоювати.. Іван Семенович відчинив двері у сінці.

— Ти не балакай, а он іди погодуй свою дівчину. Чуєш-кричить?—донеслося несмішливе до Івана Семеновича, коли вже він зник за дверима у хаті.

* * *

Марина сьогодні запізно впоралася коло печі та поки заколихала Оленку і тому поспішала на збори, щоб не спізнитись.

В читальні, коли туди ввійшла Марина, вже зібралося багато жінок, були представники й від інших організацій. Чекали початку зборів.

Біля столу скупчилися у гурток жінки; се-

ред них сиділа учителька Катерина Олександрівна; про щось жваво говорили, сміялися.

— А ось і Марина,—раптом сказала Катерина Олександрівна, встаючи їй на зустріч.

— Ми вже думали, що тебе й не буде,—додала Ходора, Мариніна сусідка:—думаємо, замкне чоловік у хаті, накаже доглядати за дитиною, ну, й не до зборів тоді.

— Та всього було,—відповідала Марина: ледве не посварилася з чоловіком, а все таки покинула його, хай хоч раз побуде в баб'ячій шкурі

Всі за сміялись.

— Ну, оце добре, що ви прийшли,—звернулася знову Катерина Олександрівна до Марини:—Ви-ж, мабуть, вперше оце відвідуєте наші збори. А сьогодні, як раз, ми важливе питання маємо обговорити.

До читальні ще надходили жінки, привіталися і по куточках говорили про своє, чекаючи на збори.

— Катерино Олександрівно, то я гадаю, що вже час і розпочинати. Зібралися майже всі, кого ми викликали,—звернувся до вчительки Олексій, секретар комсомольського осередку:—ви займіть своє місце голови і починайте.

... Ще тільки вчора, запізно у вечорі Олексій повернувся з району, де влаштовував доручену йому справу. Зразу тоді побіг до Катерини Олександрівни. І довго ще потім за північ сиділи в читальні на засіданні комісії... Вирішили на сьогодні провести збори жіночого активу і все обговорити...

Здавалося, що Олексій, оцей молодий парубчак з запалом своєї комсомольської бадьорости, тепер більш всіх радів і клопотався перед початком зборів...

Катерина Олександрівна хутко підійшла до столу і попрохала до уваги. Коли всі розмістилися, вона тихо й уняжливо почала:

— Сьогодні, товариші, ми повинні обговорити питання разом з жіночим активом і представниками громадських організацій відносно організації у нас на літо дитячих ясель.

В залі стало тихо. Всі уважно прислухалися до голосу Катерини Олександрівни.

— Ще тижня зо два тому ми вперше обговорювали цю справу на засіданні сільради, стали клопотатися за кошти, прохали підтримки через Райжінвідділ і ось учора секретар нашого комсомольського осередку повернувся з району. Моя думка така: давайте ми зараз заслухаємо повідомлення, що у нас зроблено вже в цій справі, а потім будемо обговорювати,—пропонувала Катерина Олександрівна.

В залі зашуміло. Жінки говорили поміж себе, ділилися думками. Світла усмішка заїскрилася у багатьох на обличчі.

До столу з паперцями підійшов Олексій. Коли стало тихо, говорив він коротко й внятно:

— Громадські організації виділили від себе 200 карбованців на справу організації ясель, решту надсилають з Охмадиту... Можна буде відкрити яслі на 48 дітей... Зараз треба обрати ясельну комісію, ака-б пояснила жінкам користь від організації ясель, підбрала дітей і до початку косовиці та жнив, щоб яслі вже почали працювати...

Оплесками вкрили жінки промову Олексі.

Знову зашуміло в кімнаті, немов у вулику. А коли стали обговорювати, висловлювались по черзі.

Висловились і Марина. Сказала мало, але сказала все, що вміла сказати вперше на прилюдних зборах, чого не могла не сказати.

Одверті й теплі слова виривалися самі:

—Я вперше чую, що такі дитячі яслі можна і у нас організувати.

—Наші жінки ще не знають про них. Але після цих зборів я перша піду і розкажу всім, яку то вони велику дають допомогу жінці, розкріпають її з великого тягару... Я перша принесу мое дитя у яслі...

Сказала і ніби засоромилась, коли помітила на собі теплий погляд багатьох жінок, таких як і вона—селянок...

Висловлювалися й інші.

Давно було Марині:—як це вона, майже неписьмена жінка, що до цього часу не знала далі своїх горшків та пелюшок, тепер сидить отут на зборах і разом з іншими жінками вирішує такі важливі справи свого жіночого життя...

Коли закінчились збори, до Марини підійшла Катерина Олександрівна:

—Ви тепло казали, Марино! Чого-ж ви до цього часу не приходили на наші збори? Вам би слід більш вникати в громадське життя.

—Та все, бачите,—з-за чоловіка та з-за дитини ніколи. А проте, не вміємо ще ми й дбати за щось краще для себе.

—Ну, нічого,—сказала Катерина Олександрівна,—тільки не цурайтеся тепер суспільности. Гуртом будемо чогось досягати.

У відповідь на це Марина тільки привітливо всміхнулася...

Вже було далеко за півдня, коли гуртом виходили з читальні і жваво говорили про свої жіночі справи, про сьогоднішні збори.

—Дивно воно якось... Ніколи-ж і гадки у нас про яслі не було... А тепер.. хто його знає?—казала одна з жінок, недовірливо звертаючись до інших.

—А вже-ж побачимо, як воно буде. Мо й справді до кращого це,—промовила друга.

—Ми багато чого не знали,—вмішалася Марина:—тому й жили та й досі ніяк не позбавимося отих злиднів... Я довго про це думала. Але що ті думки? А тепер ось, коли хоч люди та влада пішли нам на зустріч, треба спільними силами допомагати, а яслі, щоб у нас були...

—Правильно ти кажеш, Марино,—зазначила їй одна з жінок:—кидати цього тепер не можна... Підтримали й інші.

Задоволеними і з якимся новим, радісним почуттям розходилися по кутках.

Марина поспішала додому. Боялася, щоб не трапилося чого з Оленкою, бо ж чоловік так не доглядить дитину, як жінка, а то ще й зовсім покине саму...

Роєм у голові проносилися одна за однією думки.

—Як тепер гарно буде... Настане ось літо, почнеться косовиця, а там жнива. — Однесу я Оленку у яслі... буде там з іншими дітками забавлятися, весела, щаслива... А надвечір, коли повертатимусь з жнив, забіжу до школи забрати Оленку... А вона-ж отак пригорнеться голівонькою на груди і стане лепетати своє радісне, дитяче...—Дитиночко моя!..

Оленці вже скоро на треттій рік піде, розмовляти почала.

Пригадалося Марині: з яким вона теплим матернім почуттям чекала своєї першої дитини, коли після одруження з Іваном, помітила свою вагітність.. Дамала хлопчик буде. А потім, коли народилася Оленка, як-же вона кохала, як доглядала її, поки на ніженьки підвелася... Бувало—

ніч цілу не спить Марина, все дивиться чи не прокинулася та чи не плаче Оленка... Хотіла всю свою радість і всі пестощі матерні віддати своїй першій дитині, щоб щасливою росла Оленка... Та не довго так...

Вже в перше літо, як почалися жнива, (Оленці тоді й півроку не було)-скільки горя зазнала Марина, гіркими слізми плакала, дивлячись на свою Оленку, що не могла вона їй дарувати всю свою любов, бо-ж... Ой, тяжка яка доля самотньої селянки.. А чоловік хіба допоможе? І він-же так томиться у важкій роботі... І боліло у Марини серце за свою маленьку дитину...

—А тепер краще буде,—думає Марина.—Їх, малесеньких, спільними силами приголубимо. Хай хоч вони щасливими ростуть, виходять у люди...

Не помітила коли й до двору дійшла.

На вулиці коло хати стояли гуртом жінки, про щось говорили і, ще здалеку помітивши Марину, готувалися зустріти та розпитати, за чим це викликали її сьогодні на збори в читальню.

Марина теж помітила своїх сусідок і у неї зразу майнула думка:—а що коли б поговорити зараз з ними?... Адже-ж це справа громадська, всіх нас торкається і найбільше жінок...

Вона підійшла до гурту і привіталася до всіх.

—Ну, що-ж, Марино, чи не на комісара тебе вже там обрали?—уїдливо запитала до неї Одарка.

В гурті засміялися.

Але ніякої образи в цьому навіть не помітила Марина. Сказала рішучо:

—А може й так! Не зараз, то після, а може й оберуть на комісара. Почім знати? Тільки зараз не про те..

І вона слово за словом, спочатку хвилюючись, а потім як і завжди по простому, захоплююче почала розказувати все, що чула сьогодні на зборах.

Слухали уважно.

А потім почали своє—бабське:

—Не про нас воно, мабуть, оте вигадують,—озвалася першою Одарка:—щоб бо то я кудись понесла своє дитя та воно там скалічилося? Ні, вже краще з собою у поле візьму, там хоч знаєш що воно коло тебе,—продовжувала вона висловлювати свою думку.

—Еге-ж. Правду Одарка каже,—однеси дитя, а потім турбуйся: як воно там, та чи їстиме що, та й чи доглянуть за ним, щоб і в колодязь не впало, щоб і під коня не трапило,—приєднувалася до Одарчиної думки, не менш, говірлива сусідка Ганна.

Ніяково стало Марині слухати такі недовірливі речі сусідок...

—Для них же це люди клопочуться,—подумала вона про себе:—всім же нам на користь.

...Не менш рішучо Марина стала доводити своє:

—Ну, от, бачите, і завше сто ми так: люди закликають нас до кращого, держава кошти витрачає, хочуть як найбільше допомогти селянці, визволити її з тяжкого життя, а ми й тоді ще відмовляємось:—„не про нас воно все, мовляв, та куди ми“... А я вам скажу, що коли в нас будуть яслі, то це багато полекшить наше життя, розв'яже нам руки. За дітьми доглянуть у яслях, а ми без клопіт коло цієї малечі зможемо ходити на жнива,—пояснювала Марина.

—Та не вигадуй бо ти, Марино. Побула один раз на зборах, то й навчилася там уже чомусь...Пхі-і,—огризалася знову Одарка.

—Ти бонкраще вдома сиділа та за Оленкою своєю доглядала, а не ходила десь по зборах... Дивись, щоб тобі ще від чоловіка не влетіло, не до ясель тоді буде,—злорадно всміхнулася вона, пригадуючи, мабуть, свою ранкову зустріч з Іваном Семеновичем, коли вона поверталася з церкви.

В гурті знову засміялись.

Марина трималась, а потім:

—Ви як собі знаєте, а я була сьогодні на зборах і тепер твердо переконалася, що полекшити своє життя, вирватися з отих злиднів ми зможемо лише громадською силою... Щоб всі жінки стали на поміч владі, коли вона хоче щось краще зробити для всіх нас... Не вік-же нам жити в таких нестатках та в темряві, як оце досі жили... Ви собі як знаєте, а я ось улітку, як організуються яслі, перша однесу свою Оленку...

—Та ти ще спитай, чи дозволить тобі чоловік,—знову вставляла Одарка:—„Іди ти, скаже, розпросукина дочка аж отуди-туди, а не будеш ти мені вигадувати...“ От тоді й однесеш!

—Ну то ще побачимо.

—Ото-ж і побачиш.

Марині стало боляче.. В одну хвилину пригадала недавні збори: теплі й зрозумілі слова Катерини Олександрівни, енергійного комсомольця Олексі і таку радісну усмішку на обличчі жінок, що підказували їй, коли вона підійшла до столика і почала висловлювати своє просте, наболівше, жіноче:—„Так, так, Марино“. А потім веселий гомін і такі щасливі надії, коли розходилися.

—Невже-ж ото даремно все,—подумала тепер Марина.

—Ні, ні,—казала вона собі.—Далі так не бу-

де... Адже-ж там більше їх, там сила... Треба якось домагатися...

І Марина знову відчула, як радо забилося її серце при одній думці, що все те не даремне, життєве, потрібне... Без нього не можна!

—Хай, опісля і вони переконаються,—сказала собі, відійшла від гурту до своєї хати, стукнула хвірткою і зникла десь на подвір'ї...

II.

Непомітно і рано ранесенько починається літній трудовий день на селі.

Ще сонце не встигне усміхнутися з-за гаю ласкою свого теплого проміння, ще над луками та по-над річкою не розтане смуга білого туману, ще трави шовкові в садах і лопушисті стеблиночки на вербах умиваються краплистою, холодною росою, а село вже пробуджується від сну, а село вже починає жити...

Ще тільки ледве—ледве світає та тільки дзвіночки пташок порушують ранкову тишу, а вже де-не-де: чи скрипнуть ворота й гавкне собака, чи прокукарікують ранні півні та мукне корова в хліву, зустрічаючи ранкову насолоду після дремотного сну.

І через яку хвилину все село вже починає жити повним життям, перегукуючись дзенькітом, скрипінням, муканням, торохтінням і веселим го-моном.

Поклеплять коси, виженуть корів, запряжуть коней і їдуть у поле та на сіножать.

Всі їдуть.

І коли вже сонце підіб'ється над хатами, стане купатися промінням у лопушистій зелені дерев, село знову завмирає, смакуючи свою південну тишу.

До самого вечора тоді—на диво кого побачиш у селі.

Всі в полі.

Тепер там—дзенькає, брязкає, переливається гомоном і степовою піснею сільське життя.

—Добрий вам ранок, Петро Йосиповичу,—привітався Іван Семенович, підгоняючи свою мишасту, коли порівнявся з підводою свого сусіди:—Ви, значить, всією сім'єю на жнива?

—А то-ж. Боязко якось дітей кидати вдома; ще, не доведи господи, нароблять чого.

Петро Йосипович дійсно виїхав всією сім'єю: на передку сидів сам, звівши з воза нсги і підгоняючи коня; коло Одарки з боку—їх більший хлопчик Васильок, а на руках у неї менша дівчинка Ольга.

Марина теж привіталася до своєї сусідки:

—Ну що, сусідонько, багато ще у вас дожинати залишилося?—запитала вона Одарку.

—Та цур йому. Не знаю, як і впораємось. Хотіла оце найняти когось, щоб хоч за дітьми доглядали, так куди там?—жнива як раз...А що вже я там зроблю одна?

—Впораємось якось...Коли б тільки бог дав погода подержалася,—вмешався в їх розмову Петро Йосипович.

—А то так,—промовив Іван Семенович і нокнув на свою мишасту, обгоняючи воза Петра Йосиповича.

—То ви як же, теж під березним дожинатимете сьогодні?—запитав Петро Йосипович, коли вже віз сусіди стрибав по колевинах спереду, і теж сіпнув за віжки...

Ольга, що досі мовчки сиділа на руках у матері, тепер заплакала й Одарка з погрозою її заспокоювала:—Мовчи мені! Оце ще заревла... не хочете вдома сидіти, то й нічого тепер нуні розводити... Мовчи, кажу!

—Та Марина під березним дожинатиме, а я у дідівщину поїду: треба буде ще там копи позвозити,—відповідав Іван Семенович.

—Ну, оце й добре. Як раз заразом і поїдемо, а жінок на березному поскидаємо...Ух, і спека ж цими днями стоїть і хмарки на небі немає... Чи не на дощ воно?—закінчив Іван Семенович і оглянувся навкруги...

Таке прозоре ранкове небо. Сонце вже підбилося над гаєм і кинуло снопом свого золота у безмежну блакить...

А над шляхом курява здіймається і, мов туман, розстилається по полю. За тим туманом і не підрахуєш, скільки то їх їде возами і пішки йде з серпами, з косами, з граблями...Тільки й чути серед ранкової тиши торохтіння возів та іржання коней та десь там у незримій височині дзвіночки жайворінків...

Всі в полі...

Уже п'ятий день жала Марина на березному свою ниву... А жито-ж таке високе та зернисте. Схиляється над ним Марина, захопить жменею, підгорне серпом і любить—як то воно вклоняються їй зернисті колоски до самого долу..

А думи-ж думи!..—так і вриваються в серце якоюсь теплою надією, так і золотять щасливою усмішкою розчервоніле від сонця обличчя.

Про що у Марини думи?

—Тепер їй лекше... Сама почуває, яка-то велика матерня любов запалює її серце, яке то світле матернє щастя за маленьку свою дитинку, що виносила-ж в собі і молоком своїм годувала...
—Оленочко моя!

Жне Марина, вклоняється їй доспілим зерном золотисте жито і шумить, шумить якусь мрійну казку, а думи в неї далеко...

Підросла вже Оленка... Та весела-ж така, радісна стала дівчинка... оченята, як ранкового неба блакить. В неї вдалась.

Впорається зранку Марина в хаті, збирається в поле,—пробудиться в колисці Оленка, радісною усмішкою зустріне ласку ранкового сонця, протре оченята і до неї:

—Мамо. А підемо сьогодні у яслі?

—Підемо, підемо, донечко моя,—скаже Марина, а у самої серце щастям палає, глядачи на свою Оленку...

І що дня отак.

А ввечері, коли повернеться Марина з поля, заходить до школи забрати Оленку. Скільки того дитячого незміряного щастя налепече Оленка:—і те було, в те гулялися, і пісень яких тільки не співали,—розказує Оленка, сидячи на руках у Марини, а оченята у неї так і світяться радістю, а сама ж заливається дзвінким дитячим сміхом.

—Підросла вже... Мо щасливою ростиме Оленка—думає Марина...

А жито шумить і шумить свою задумливу казку і лоскоче Марині обличчя доспіле зерно, а у неї думи глибоко западають в серце, вогнем пробуджують матерню любов, матерне щастя.

— — —

День сьогодні на диво випав такий спекотний. Сонце не жалкуючи розсипало жменями по ниві своє проміння і тоді, здавалося, що все, стомлене південною спекою, завмирало, не сміючи просити для себе помилювання у сонця.

Пожовкле жито схиляло ще більш своє колосся до долу і лише коли-не-коли осмілювалося прошуміти свою доспілу казку під легке зітхання тиховія; невгомні дзвіночки жайворінків, що досі переливалися різноголосою піснею у блакиті безмежного неба, і вони замовкли... і

тільки мухи роєм кружляють у повітрі, порушують тишу літнього півдня своїм надтоїдливим, одноманітним гудінням.

Марина сьогодні дожинала ниву.

Недалеко від неї на сусідській межі жала Одарка.

Пригадалося Марині: отак і вона торік на жнивах мучилася з своєю Оленкою... Запізнилися з жнивами... чоловік порався десь на сіножаті, а вона прийде на ниву з Оленкою, положить її у колисці, вкриє простирядлом, щоб і холодочок був, щоб і мухи не кусалися... Не встигне снопа зв'язати,—плаче Оленка, душно їй, мухи обсідають, їсточки просять...

І знову біжить Марина заспокоювати дитину... А жито доспіле шумить, обсипається. .

—Яка вона Одарка,—думає тепер Марина,—Ще по весні, як організувалися яслі, казала їй, щоб однесла свого Василька та Ольку, не послухала... Сміялася тоді, а тепер бідна жінка мусить сама і дітей мучити на соняшній спеці, у полі..—Які бо ми ще темні, які невчені... Яке тяжке ще життя працююниці—селянки... А все самі.

Схиляється Марина над стіною пожовклого жита, шумить воно у неї під гострим серпом, а думи так і кружляють, так і в'яжуться у голові...

Почула раптом з сусідської межі голосний дитячий крик,—плакав Васильок. Заспокоювала його стривоженим голосом Одарка.

—Чи не трапилося чого,—подумала Марина і теж кинулася через ниву.

Ой, господи... Ну, доки-ж це воно буде?—причитувала розхвильована Одарка і перев'язувала своєю хусткою порізану ногу Василькові.

—Щастя мені з вами, прости господи, не має... От-же носить тебе нечиста сила... Мовчи тепер, ідол... Чуєш?..

Мабуть глибоко порізало хлоп'ятко, що все більш репетувало, коли Одарка, намагаючись зупинити кров, стискувала хусткою порізану ніжку.

—Не верещи кажу!—сердилася Одарка:—оце тобі так і треба, щоб не бігав, як божевільний... За Олькою-б краще доглядав.

—Що це з ним трапалося?—запитала підходячи Марина.

—Ой, доля-ж наша,—зойкнула замість відповіді Одарка:—звідки це нещастя?...

Боляче стало Марині, коли вона вперше помітила на обличчі своєї сусідки під очима сриблясті росинки чи поту чи сліз...

—Та не хвилюйся бо ти, Одарко,—сказала розхвилювана Марина.—Що з ним трапалося? Порізав?—Не плач, Васильок, ось мама тобі перев'яже ваву і не буде боляче, потерпи трохи,—Марина схилилася біля Василька і ласково гладила його по головці.

—Ось воно життя наше,—з боєм промовила підводячись Одарка:—і без дітей не можна, життя непотрібним стає, і з дітьми нелегко живеться... Ну хіба отут що зробиш з ними?

—Чого ж ти їх лаєш, Одарко? Чи вони в цьому винні? самі ми не вміємо жити, щоб і нам легко було, щоб і діти росли щасливо, не губили марно свого здоров'я в ранньому дитинстві.. Не вміємо ще ми, Одарко. А треба-б, хоч тепер, навчитися.

Одарка тим часом взяла на руки Василька і посадила його на стерні біля колиски, в якій під простирадлом спала маленька Ольга. Тепер вже заспокоєний Васильок з задоволенням їв пампушку і витирав маленькими кулачками заплакані очі.

Не вміємо кажеш?—промовила Одарка до Марини.—Ну що-ж ти зробиш? Така вже, мабуть, нам доля випала, що мати, з першого дня народ-

ження своєї дитини мусить дивитись на її страждання... Так воно вже ведеться,—закінчила вона і якимось безнадійно кивнула рукою..

—А згадуєш, Одарко: якимось по весні ще я вам казала, що нам би всім треба спільними силами домагатися кращого для себе життя. Держава тепер багато допомагає. Ось візьми хоча-б яслі... ви тоді не слухали мене... А оскільки вони розкріпачили багатьох жінок. Щасливі дітки там під доглядом і нагодовані, а матері вільно працюють у полі. Одверто тобі скажу, Одарко: я пережила на собі весь тягар злиденного життя, весь біль перенесла, коли дивилася, як моя маленька Оленка, без теплої материнської ласки, що я їй не могла дати, мусила з дитинства звикати з злиднями. І от тепер я переконалася, що не бачити нам чогось кращого, аж поки не потурбуємось самі за себе. Треба тільки свідомість та спільна сила... Це єдиний шлях...

—Та воно все так, Марино. Тільки...

—А знаєш що, Одарко,—раптом перебила її Марина:—підемо сьогодні увечері до Катерини Олександрівни. Попрохаємо, щоб зарахували у яслі і твого Василька та Ольку... Щасливі вони там будуть... Ти як?

Одарка не чекала такого запитання. У самої до того думка в'язалася, а тепер не знала що сказати.

—Ну, то-ж як ти на це?— знову запитала Марина.

—Та не знаю, як чоловік.

—А ти згодна?

—Та чи ж і примуть їх там?—все ще якимось недовірливо ставилася Одарка.

—За те не турбуйся... Підемо разом до Катерини Олександрівни... Ось надвечір, коли по-

вертатиметься чоловік, віддай йому дітей, а самі підемо до ясель. Згодна?

—Ну, згодна...—ніяково вирвалося у Одарки.

—Мамо, я ще хочу пампуски,—раптом вмішався в їх розмову Васильок, що тепер спокійно сидів біля Ольчиної колиски і розглядав свою поранену ногу.

—Зараз, синочок, зараз—промовила Одарка, і вони разом з Мариною підійшли до межі де висіла колиска.

—Ах ти-ж, малесенький мій,—з усмішкою погладила по голівці Василька Марина.—Боляче тобі? А?

—Боляче.

—Ну, нічого, нічого, синочок. Вава загоїть-ся,—клопоталася Одарка.—А я ось тебе разом з Олькою завтра у яслі поведу... Хочеш у яслі?

Васильок потупився очима в землю і, чи від сорому, чи від звістки, що і його разом з Олькою мама поведе в яслі, радісно усміхнувся:

—Хочу.

... І лише тепер Одарці здалося, що вона вперше так боляче відчула яке велике матерне щастя може наповнювати її серце, коли вона бачить радісну усмішку своєї маленької дитини...

Одарко щільно пригорнулася до Василька і поцілувала його в оченята.

Помітила Марина, як скотилася срібна сльозинка з Одарчиного обличчя, впала і загубилася десь в колючій стерні. Може це були перші сльози радощів матері над своєю дитиною... сльози палкої матеріної любови за щастя маленьких істот, яким вона дала життя...

З півдня, коли Марина звязала останній сніг своєї ниви, вони разом з Одаркою жали їх жито... Довго ще говорили.

А жито шумить і шумить доспілим зерном, лоскоче обличчя; на легкому повітрі гнуться колосся до самого долу, падають під гострим серпом, шарудять і ніби шепочуть якусь мрійну задумливу казку, навівають глибокі радісні думи Марині й Одарці.

* * *

На краю села, у зелені вишневого садку та соковитих кущів смородини, потонув великий будинок з червоною покривлею... Це школа..

З осені, коли холодний вітер зірве пожевкле листя з дерев, а потім люта зима накидає високі намети снігу,—що ранку сюди сходяться діти. І всі дні тоді будинок живе голосним дитячим життям... А коли наставало літо, будинок пустів і якимось сиротливо дивився крізь вишневу зелень великими вікнами на маленькі селянські хатки, зазирає через верхів'я дерев, через солом'яні дахи хат у простір безмежного поля, де копошилося улітку сільське життя... Це так раніш.

А цього року, як тільки настала пора косовиці, великий будинок ожив дзвінким дитячим сміхом.. Вперше у ньому закипіло життя маленького колектива—літніх дитячих ясель.

Ось уже більше місяця минуло, як що дня, йдучи в поле, матері приносять сюди своїх дітей.

Тепло привітається з ними Катерина Олександрівна, візьме за ручки двійко маленьких—сестричку та братика і веде їх до гурту, де вже граються діти у лялечки...

А всіх же їх до сорока набирається...

—Ну що-ж, чи не жартують вони тут зайве у вас?—спитає якась з матерок у Катерини Олександрівни, передаючи свою дитину.

—Е, ні, голубонько. Ви-ж подивіться, як вони весело тут забавляються.. І Катерина Олександрівна показує кожній з матерок всі умови дитячого життя у яслях.

—Доглядаємо за ними, щоб і ходили в чистенькому, щоб і поїли і поспали вчасно... Ось це кімната з маленькими ліжками, де кожен з них окремо лягає спати опівдні... А до того гуляються на майданчику, в садку...

Цілий день з самого ранку до вечора, у школі, де містяться яслі, тепер кипить колективне дитяче життя.

З ранку, коли зберуться всі діти,—купають їх у теплій воді, а потім одягають у чистенькі сорочечки і до сніданку ведуть погулятися на сонечко, де влаштовано маленький майданчик, у садку.

Серед них і Катерина Олександрівна.

—Ну, дітки, тепер поберіться за ручки та давайте поспіваємо. Знаєте пісню про „Журавушку“?

—Зняємо, зняємо,—хором дзвінких дитячих голосів відповідають всі разом і, підводячи ручки, гуртуються біля Катерини Олександрівни.

—Отак, отак поберіться... Катько, ти візьми за ручку Кольку... Отак кріпенько... Ну тепер тихенько йдіть навкруги й співайте...

І любить Катерина Олександрівна, у самої впливає радісна усмішка за маленьких діток, що на їх долю випала щаслива доба, коли вони замість душної селянської хати, вуличної пилоти та сонячної спеки у полі, такі радісні збираються у яслі...—Інше життя їх чекає. Радісне та щастливе життя...

А вони-ж, ще маленькі, не знають думок Катерини Олександрівни.

Знають вони і люблять свою „тьотю“ за те

що вона доглядає їх, вчить їх співати пісень, розказує казки.

Ось і тепер:—побралися за руки і радісними очима стежать за тьотею, коли вона почне співати про „журавушку“ і невтомно повторюють дзвінками голосами:

— Зура, зура, зуравель,

— Зуравуска молодой...

— Ну, дітки, а тепер сідайте отак любенько у гурточок та послушайте казку. Хочете „про золоту рибку“?

— Хочемо, хочемо!...—і знову всі гуртуються біля Катерини Олександрівни, лізуть до неї на руки, схиляються голівками на плечі.

— Павлик, ти он візьми маленьку Ніночку та посади коло себе... І вона хай слухає,—скаже Катерина Олександрівна до більшого хлопчика і, коли вже всі розташуються, вона розказує цікаву дитячу казочку...

— Ну, Ніночко, а ти ж чула казку?—спитає потім Катерина Олександрівна у маленької дівчинки, що, як і всі, слідкувала за нею і теж сміялася, коли сміялися інші.

Засоромилася, а потім тоненько:

— Чула.

— Про що ж ти казочку чула, Ніночко?

— Про либку.

— Так, дітки, каже Ніночка, чи ні?—запитує до всіх Катерина Олександрівна.

— Так, так,—хором відповідають і знову просять розказати казку.

— Ви ось погуляйтеся тепер у лялечки, а потім я ще вам розкажу... Бечте, які гарні лялечки,—клопочеться біля дітей Катерина Олександрівна...

Дзвінкий дитячий сміх, мов ранкова пісня жайворонка, прорізує літній південний спокій і ти-

шу села і розтає десь у золоті сонячного проміння...

Щасливий, дитячий сміх....

— —

Опівдні, коли сонце підіб'ється високо на небі, коли навіть листя у садку на вишнях починають ховатись від південної спеки у холодок, тоді завмирає на який час і життя в яслях.

Дітки вже нагулялися на майданчику, пообідали і тепер Катерина Олександрівна вкладає їх на відпочинок.

Кожен біжить до свого ліжка.

—Ну, Оленко, а деж твоє ліжко? Ти ще не забула?—спитає Катерина Олександрівна.

—Ні.

І дівчинка, радо сміючись, лягає в своє біленько ліжко. Закутає її зверху Катерина Олександрівна хусточкою, щоб сонце не заважало маленькій дитині спати. А воно: затулить оченята та отак з усмішкою і засне...

Тихо тоді стає в шкільному будинкові.

Доглядає Катерина Олександрівна за солодким дитячим відпочинком, ловить золоті щасливих усмішок маленьких істот, а у самої мрії далеко линуть у минуле, де загубила вона на обломках зруйнованого життя своє нещасливе дитинство...

Давно те було... Отакою ж мабуть тоді маленькою була, як зосталася вона сиріткою... Померла рідня... і блукала безпритульна дівчинка Катька по наймах... За шматок хліба жила і росла неписьменною... А потім, на щастя, вже років дванадцяти найнялась у місті до бездітного учителя...

Ще досі не може забути Катерина Олександрівна свого вихователя, що за рідного батька їй

був, вчителя Михайла Семеновича.. Він то і відкрив їй очі на світ, вивів у люди... Згодом вже доросла дівчина Катя вчилася у початковій школі, а потім, за допомогсю Михайла Семеновича поступила і закінчила гімназію... Було те як раз за рік перед великою світовою війною... І тепер не рідко в уяві Катерини Олександрівни впливає висока і така, немов сувора, а проте ніжна й ласкава, постать Михайла Семеновича... Не забути їй останній день, коли вона розсталася (хто знав, що назавжди?) з людиною, яка підбрала її наймищою десь на вулиці і повела безмежними шляхами у світ...

Так, це було по осені... Вже стогнали тоді країни від грому світової війни. Всі сили мобілізувало самодержавство на захист віри, царя та батьківщини і нещадно карало ворогів тодішнього політичного ладу—соціялістів.. Знала Катерина Олександрівна, що Михайло Семенович був у якійсь політичній партії... Це він у теплих бесідах у зимові довгі вечори розгортав перед нею жахливу правду землі, картину класових протиріч, читав винятки з товстої книги „Капітал“...

Було те осінньої ночі: увірвалися в квартиру, де жили тоді Михайло Семенович та гімназистка Катя—жандарі. Перерили всю кімнату, забрали багато книжок, і, як не благала й плакала Катя, заарештували Михайла Семеновича і під зброєю повели у туман темної осінньої ночі..

Вже згодом узнала Катя, що Михайла Семеновича і багато інших з ним разом засудили на пожиттєву каторгу і заслали кудись далеко у Сибір... Мабуть загинув десь на каторзі слабкий на здоров'я Михайло Семенович... З того часу й жодної вістки не мала про нього Катерина Олександрівна. За те вона, вже через рік, коли скінчила гімназію, обіцяла все своє життя віддати

на визволення пригнобленого самодержавством люду... У 1916 році звязалася с місцевим гуртком революційної молоді, там вчилася, загартовувала себе для великої роботи й працювала, скільки було у неї сили... З 1917 року, як спалахнула лютнева, а потім Жовтнева революція, Катерина Олександрівна вступила до більшовицької партії. Була на фронті підчас громадянської війни... А коли настала доба мирного будівництва, прохала відпустити її працювати в село, де ще так багато треба прикласти знань і сил, щоб перетворити темне селянське життя на світле нове...

Ось уже два роки, як працює Катерина Олександрівна вчителькою в селі, звязується з громадським життям, прикладає всі свої знання у тяжку повсякденну роботу... Два роки тому утворили комсомольський осередок, делегатські збори жінок... А тепер ще один великий крок зробили—організували дитячі яслі...

—Щасливе майбутнє чекає цих маленьких,— каже про себе Катерина Олександрівна і тихенько схиляється над ліжком, щоб уловити солодку дитячу усмішку, якою не сміялася вона на ранній зорі свого життя, в дитинстві...

— —

Надвечір Марина й Одарка поверталися з поля.

Вже сонце сідало над хатами, коли вони вийшли з невеличкого провулку і зупинилися перед будинком школи.

У садку, на посипаному песочком майданчику, гралися діти. Веселий сміх переливався у повітрі і, здається, розтавав у прохолоді ніжного літнього вечора...

—Ну, ходімо, Одарко,—звернулася після

хвилини якогось задум'я Марина до своєї сусідки і вони, зачинивши за собою хвіртку невеличкої загороди, пішли по рівній стежці шкільного подвір'я...

—Оленко, а ось і твоя вже мама прийшла,— промовила Катерина Олександрівна до маленької дівчинки, що досі разом з усіма гралася в лялечки.

Оленка підвелася на ніжки і, помітивши свою маму, з регітом щасливої дитини, бовтаючи ручками, кинулась їй на зустріч.

—Ну малесенька ж ти моя,—підхопила на груди свою Оленку Марина і ніжно поцілувала її.

—Мамоцко, а ми сьогодні гулялися,—весело лепетала Оленка на руках у матери, схиляючи свою голівку на плечі Марині.

—Гулялися?—перепитувала з усмішкою Марина:—а ти ж не плакала, донечко?—запитувала, цілуючи в голівку.

—Ні.

—О, вона в нас гарна дівчинка... Всіх запалює своїми веселощами,—додала Катерина Олександрівна, підходячи до Марини та Одарки і привіталася з ними...

—А чого ж це ви відмовилися принести своїх дітей до ясель?—зразу запитала Катерина Олександрівна, звертаючись до Одарки.

—Та все, знаєте, Катерино Олександрівно... —намагалася одверто сказати Одарка, а потім немов засоромилась.

—Багато ще темній селянці треба вчитися, щоб вирвалася вона з оточення старого побуту, сказала за неї Марина.—Ось хоч би і з Одаркою: тепер тільки жінка зрозуміла кому це на користь організовано дитячі яслі... Жали сьогодні ми в полі, вона з дітьми, двойка їх... Не встигла за серп взятись, як більший хлопчик ніжку порізав... Ну, які вже там жнива?

—То чи не надумали ви хоч тепер принести своїх дітей?—звернулася Катерина Олександрівна до Одарки.

—Та коли ще можна буде, то й...—сказала не закінчивши, а у самої серце радо забилося, дивлячись на щасливих діток, що любенько гралися на майданчику.

—Знаєте, голубонько,—ласкаво звернулася до неї Катерина Олександрівна,—коли маєте час, залиштеся на яку годину. Ось скоро дітей розберуть, я звільнюся і тоді ми з вами поговоримо.

...Одарка погодилася...

Смугою сриблястого туману, що ледве,—ледве коливався на теплому зітханні повітря у рівчаку під вербами, спустилася зорянна літня ніч, вже виплило над селом повне обличчя чарівного місяця і чути було, як за селом десь крумкали жаби, порушуючи мертву тишу, коли Одарка поверталася додому.

У неї думи такі теплі світлою надією, незміряним щастям материної любови—стискують серце...

—Яка вона рідна нам Катерина Олександрівна,—думає Одарка...

За все її життя ось тільки сьогодні ця невідома досі Одарці людина з великою силою жіночої волі, простими словами теплої бесіди, пробудила у неї вперше таке глибоке матерне почуття, таку палку любов до своїх маленьких дітей... Уперше сьогодні загорілося серце Одарки надіями і великою спрагою до життя... Тепер тільки вона побачила себе людиною, яка хоче жити повним життям і дарувати його своїм діткам...

Не забути Одарці таких теплих слів Катерини Олександрівни:

—З них треба починати. З самого малку,

коли ще дитина тільки-но становиться на ніжки, треба дати їй багато можливостей, щоб вона розвивала себе, загартувала міцну силу людської волі і не скаліченим оточенням брудного побуту виходила у життя... А як досі жили, в яких умовах зростали селянські діти, що з них виходило?...

—Як жили?!

Пригадалося Одарці її таке, здається, не далеко, але безрадісне дитинство... Маленькою, ледве на ноги підвелася, вже гоняла пасти в поле гусей, потім телят... Не віддали батьки в школу (нестатки були великі) і виросла неписьменною... А скільки горя зазнала із-за отих злиднів, скільки сліз пролила ще за дівування у тяжкій роботі... Потім заміж віддали. Думала лекше стане... Тепер дітей двойко... ім—своїм маленьким—вона не змогла досі віддати всю свою матерю любов, приголубити їх теплими пестощами радісного життя...їх теж така доля чекає,—думалося Одарці. І від цієї думки серце заливалося гіркими слізмами. Але кому вона про це могла сказати, з ким поділитися матернім горем?... А сьогодні все сказала Катерині Олександрівні. Вперше за своє життя сказала. І від того було боляче й радісно.

—Тепер ми можемо подбати для себе за кращі умови життя. Тепер інші часи. Треба тільки всім, спільними силами,—казала їй сьогодні Катерина Олександрівна.

—Так, можемо,—думала тепер Одарка.—Тільки так..

За думками не помітила коли підійшла до двору... Село заснуло під тихий шепіт літньої ночі. Тільки місяць, здавалося, таким теплим промінням заглядав у стривожене серце Одарки,

ловив її думи і золотив обличчя росиночками
сліз чи радості чи горя...

* * *

Золотом теплого проміння купалося ранко-
ве сонце на стеблиночках лопушистих дерев...

На краю села, де великий шкільний буди-
нок потонув у зелені вишневого садку, на май-
данчику весело гралися діти.

Серед них сьогодні було ще двійко малень-
ких—більшенький хлопчик Васильок і маленька
дівчинка Олька...

НА ЛЫЖАХ.

Похрустывает твердый наст
И снег визжит под лыжей тонкой.
Закат давно уже погас
И месяц встал над горизонтом.

Морозный ветер бьет в лицо,
Пронизывая мелкой дрожью,
И желтое горит кольцо,
Катясь в туманном бездорожьи.

Холодный свет, холодный снег,
Разлитый по степи далеко.
И кажется—летишь во сне
Под ветровой прибойный рокот.

Но вдруг, взметнувшись на бархан,
Далеким блеском очарован,
Не верю мерзнущим глазам
И... чуть приподнимаю брови.

Холодный снег, холодный свет,
А там, где вспыхнула зарница
Я знаю, дружеский привет
На лицах радостно теплится.

Глазами городок обнял,
А мускулы—рессорной стали.
Скорей к смеющимся огням,
За голубой, пугливой далью.

Похрустывает твердый наст,
И месяц встал над горизонтом.
Пусть снег визжит под лыжей тонкой,
Но в мускулах моих—весна.

П Р О С Я.

Помню: выскочит солнце лупастое,
Радость в окно бросит.
Мамка спит.
Через мамку---я раз-два,—
Миг... и с Просей.

И в груди тысячи бурь,
Рвутся вон—наружу.
Впереди—солнце, лазурь
И осень будто не тужит.

И на нас хмурятся с ропотом
Узкие брови дорог
За беспокойный топот
Двух пар ног.

И смеется, смеется осень,
Завидуя солнечной доле,
Ах, милая, добрая Прося,
Ах милое поле.

И в паутинные клочья
Рвалась рывками дорожка.
Ах, милый Проськин платочек
Желтый, с черным горошком.

Задыхаясь снопами колосьев,
Хохочет звонкое поле.
Прося! Девочка—Прося!
Сколько радости, сколько боли!

* * *

И смеялась Проськина карь
У лазурной реченки.
—Ты дикарша моя, я дикар.
И сплетались рученки.

* * *

И смеется, смеется осень
Оборваною гитарой.
Прося! Милая Прося,
С глазами карими.

НА ПРИЗОВ.

Принесла осінь листя із гаю
І кружляє—шумить по перону...
Заберуть мене, мила, я знаю:
Заберуть у козацтво червоне!

Повертайся на хутір, до хати;
Не сумуй, моя люба дружино!—
Ти-ж не будеш мене ревнувати
До шаблюки, сідла й карабина?..

Ой, любив я медовії ранки,
На левадах сріблястії дзвони...
А тепер десь під Збручем я стану
Вартувати Радянські кордони!

Вартувать, щоб жнива дозрівали,
Щоб косилися трави шовкові,
Замість суму, щоб пісні лунали,
Буйні маки цвіли, замість крови.

Знаю: скоро часи ті настануть,—
Загримить пісня криці й чавуну,
Зашумує наш край Дніпрельстаном
У великій всесвітній комуні!.

Так вертайся на хутір, до хати,
Не сумуй, моя люба дружино!—
Ти-ж не будеш мене ревнувати
До шаблюки, сідла й карабина?

ИНТЕРНАЦИОНАЛ.

(Сонет).

Задумчив бой на Спасской башне,
В нем слышишь: под ярмом родства
Сегодняшнее со вчерашним
Мешает дымная Москва.

И новое растет, как песня.
В Кремлевские дворцы и к нам
На площадь, в полночь, с ветром вместе
Плывет Интернационал.

Он вырастает, веселея,
И падает от Мавзолея
На старь и купола стены.

И медный гул Московских улиц
В нем чувствует удары пульса
Огромной, радостной страны.

СОНЯШНИЙ СПІВ.

Рожевії плями по стріхах сирих,
Все далі сумне—за водою.
За весну пташки агитують вгорі
І дівчина пахне весною...

У грудях невтримана радість і юнь,
Я в соняшну зброю закутий:
Хотів би весь світ, як кохану мою,
До себе міцніш пригорнути.

Простори, простори, чи вас не обнять,
Чи небо таке вже високе?—
Без міри—рахунку і сил, і вогня
У людському авіо—кроку!

Не можу повірити в межі думок,
В кордони життєвого права...
Ми розум і серце свої віддамо
І вічний здобудемо травень.

О, мила, о, юна, ідемо вперед,
Ніколи, ти чуєш, ніколи
Веснянее сяйво в грудях не умре,
Не вернуться сльози неволі.

МАТИ.

(аквареля)

Григорій Яшук.

Добрий день, кохана мамо!
Ти й степи—мій біль.
Я пригадую сьогодні рано—
Твій старий кужіль...
Ан. Козак.

Думки мої затоплені в глибокі мрії й співають давні спомини про тебе, мамо.

Про те, як я шукав тебе у мріях, як я йшов у твою душу, яка повинна була пірнути в моє серце й жити в коханні, яке є все і в якому все.

Підемо через тінь і ніч нашої весни. Підемо в юні дні, у віки залізні..

Мамо! схили свою сиву голову на мої груди, сухими пальцями ласкай моє чоло, і слухай з уст моїх велику повість незабутніх днів про тебе.

До тебе, матусе, йшла моя любов—тиха, чиста любов, з якою я ще маленьким пастушком тікав у весну і в затишку на твоє чоло сплітав вінки з бажань і мрій таємних.

Тікав у далеч широких нив, у полові жита і в золотих просторах тобі молився з гарячим почуттям-бо я вірив тоді в бога...

Думки мої, коли блукав я в тиху ніч, були такі, як ніч..

Я шукав, я кликав знову:

Матусе, матусе! Прийди подивись на мене, на мою розтріпану, кошлату голову,—вітром розвій тугу свого сина—наймита.

І тоді, коли даль неба, замріяно дивилася у мої очі,—я бачив радість.

Серце моє вистукувало нестримну біль, біль щирого кохання.

Думки каламутились, як сполохані шпаки, з голови летіли; у повітря на чоловки дерев, у синє небо, щоби з височини поглянути на сірі сели й на весь світ гукнути:

„Повстаньте, всі пригнічені панами й розбійте кайдани своєї неволі!“

* * *

По хвилях Раставиці пливли мої камінні думи, туди де воля, де за grubілі руки творять новий світ.

Знову кликав я тебе.

—Мамо! Матусе!

І ти була зі мною, коли я блукав по тасьмах, зарослих полинем і буркуном, шукав пробитого шляху, щоб ним дійти до світлої волі...

Ти, мамо, була захищена глибоко у моєму серці й ворушила тяжкі думи великих днів.

Твоє кохання, вплигло до мене з пахощами весняних нив, серед яких я виріс і де я пас отару глитая Максима Плискуна.

Тоді матусе, засмаляні промінням сонця мої чабанські груди, наповнялись палючим огнем помсти.

По жилочках моїх гарячим струменем точилась юна кров. Щось ніби надавало силу, щоби йти міцним, як креміль, у світ пригнічення з гострим лезом революції й визволити тебе від тьми і мільйони таких, як ти, матусе...

Ось, такі шляхи мого великого кохання до тебе, моя рідна,—в якому ти і цілий світ...

Мамо, як сьогодні, бачу я тебе з окрівавленими грудьми. Твоє жовте, мов з воску зліплене обличчя, твій образ і плями крові на грубій десятчаній сорочці ятрять моє серце, сліплять очі.

Революція з пожеж давно вже увійшла в поля Комуни.

Біля дизелів молодь, біля тракторів молодь,
без утоми старий переліг корчують. Мо, батьки
утворили червону весну.

Сьогодні на широкому майдані шумить зе-
лений клен—на твоїй могилі. Так само шумить і
туга по тобі у моєму серці.

Клен що весни огортається зеленим листом,
жовто-білим цвітом.

Весело, і в серці хвилями туман.

Похмуро, тоскно, як у мряці...

У повітрі жайворонки в жита переливали
пісню. Земля дихала різноголосими піснями польо-
вих істот. Дзвін старої церкви тужно голосив
акордами—тоді я залишив отару в полі й пішов
у похмурі дні, визволяти волю з пазурів магнатів.

Пішов, бо в глибині серця залунав перемож-
ний спів і в скронях шелестіли прапори червоні.

А другого дня, коли ниви хлюпали колос-
ками вагітної пшениці, коли на дудчасто-золо-
тих стеблах викручувався серп і сорочки хлю-
щем прилипли до робочих спин, у село прийшли
Гетманці.

Як на весні Раставиця, зашуміло тоді на-
ше село.

Старі, малі—тікали хто куди, ховалися, що-
би спастись від смерті.

Це було 1919 року.

Спускався вечір у село. І ти, моя рідна,
взяла під мичку серп огорнений у перевесло,
пішла додому, вечерю варити.

Це-ж так годиться у жнива. Ти йшла і не
почувала під собою втоми.

А село гуло, голосило полиневими...

Вже близько хати п'яний гайдамака наздо-
гнав тебе конем і з одного маху, шаблюкою
розшматував твої старечі груди за те, що ти
спородила мене—наймита бунтаря.

. . . . .

От-таку, моя люба ненько, склав я про тебе
пісню, перед весняні дні...

Олександр Турбин.

М И Р О С Т Е М О .

„Роботай, работай, работай,
—ты нужен!
—ты должен!
И вот...”

(*Н. Мальцев*).

Ми ще молоді. Де-хто з нас молодий віком,
всі молоді по роботі.

Наша округова федерація „Вперед“ оформилась недавно і лише досвід двох основних груп, що увійшли до складу федерації, з'являється основою нашого літературного багажа.

Бувший „Колос“ (м. Глухів).

Це група переважно селянського характеру творчості. В творчості „Колосу“ рідко почуєш пісню заводського гудка, ляскіт веселих варстатів у сивих корпусах. Поля й поля:

„Ех, вернувся б знову я у сум пустелі
Слухать, як по стріхах вітер шелестить...
Рідні оселі і сумні й веселі,
Вам віддав я серце, з вами хочу жити!—

—кидає молодий поет „Колосу“ *В. Басок*.

„Совце тане в повітрі намистом
І цілує обличчя мені.
Понесу я просторам за місто
Мої буйно веселі пісні!

—перегукується з ним *Ф. Ладухин*.

Рідний край, глухівської долини,
Ви з моїм розмовляли життям.
Всі думки, переконання, зміни,
Все відомо без винятку вам—

—вторить їм. *А. Калиновський.*

Історія групи така.

У жовтні 1926 року молодь повна сили, енергії й надії на майбутнє у складі чотирьох осіб (*Левченко Т., Юрченко Е., Позницький Г. та Калиновський А.*) вирішила організувати літературний гурток.

Оформившись організаційно й обернувшись у літературне об'єднання „Колос“, цей гурток швидко розгорнув енергійну роботу і виявив свою життєздатність.

Робились доповіді, організовувались диспути, стали видавати літературну сторінку при газеті „Червоне село“.

Склад групи збільшився до двадцяти двох чоловік.

Але трохи згодом, коли на одному з багатьох зібрань „Колосу“ було заслухано доповідь про IV з'їзд „Плугу“, що став на шлях підвищення кваліфікації і згортання своєї масової роботи, установку „Колосу“ на масове втягнення в гурток було визнано за нераціональну і, як наслідок організаційних міроприємств, в гуртку залишилось лише дванадцять чоловік: всіх, хто не брав безпосередньої, активної участі у творчій роботі, з об'єднання було виключено.

Бувша „Стройка“ (м. Шістка)

Розпочала своє існування ще з 1923 року, коли при культвідділі місцевого ВУЗ'у утворилася літературна секція, що займалась постановкою літературних судів, диспутів то-що.

Через рік, коли утворилась ВАПП, що прагнула своїм впливом охопити всякі літературні угруповання, від цієї секції було закликано представника на з'їзду Москву. З цього часу й було налагоджено зв'язок з ВАППом та ВУАППом, на об'єднуючому з'їзді якого в Харкові був також і представник „Стройки“.

З ініціативи де-яких товаришів було проведено літературний конкурс, матеріал якого видано в рукописній збірці „Стройка“.

Конкурс і був початком творчої роботи. „Стройка“ працювала енергійно, об'єднуючи навколо себе всі літературні сили м. Шістки і вважала за місцеву асоціацію ВАПП'у. Навколо групи (6-7 чоловік), що писали, працював літгурток кількістю до 30 членів. Ще трохи пізніше „Стройка“ заходила підвищувати кваліфікацію своїх членів на правах студії ВУСПП'у.

Поезії „Стройки“—поезії заводу, комсомолії, поезії, що переходять від тем громадянської війни до молодих днів нашого будівництва.

Оглядаючись на минуле, що пропахло порохом, комсомолец *Сергейчук* каже:

Угар боев сменил на труд,
Я счастлив снова стал,
В гудке, поющем по утру,
Я сам себя узнал.
Но топот дней вперед летит
И в днях тревога есть:
Быть может скоро прозвучит
О новом бое весть.
Тогда, наган, мой старий друг,
Возьму с собой тебя.
И не гудку петь по утру,
А пулям петь опять.

У П. Козлова лірика „Стройки“ виливається

ся в теплі рядки, коли він говорить про колектив („Солнечные встречи“):

Я слышу гул
От топота ног,
Я знаю, что пройдено
Много дорог!
Я чувствую: все мы—
Большая семья,
И вместе с другими
Шагаю и я.

Селянські настрої в „Стройці“ вдало передано *А. Рклицьким та Г. Лузановським.*

Творче обличчя.

Два літературних об'єднання на терені одної округи „Колос“ і „Стройка“, маючи, безумовно, однакову мету, об'єдналися у літературну федерацію „Вперед“ на округовому з'їзді письменників Глухівської округи 2 жовтня 1927 року.

Літературна сторінка при газеті „Червоне Село“ зробилась органом літоб'єднання „Вперед“.

Але наша трибуна—літературна сторінка повним виразником творчости не може бути, хоча б тому, що вона є саме сторінка.

З другого боку, твори членів нашої федерації у центральних журналах друкуються випадково. Ось чому доведеться тут сказати де-кілька слів про нашу творчість.

Т р о х и   п р о   п р о з у.

Прозаїків у федерації бракує. Це хвороба більшости провінціальних молодих літорганізацій. З прозаїків українців треба відмітити *Ф. Ладухина*, що дав цікавий нарис „На Дніпрельстан“ та низку оповідань з селянського життя. Цими ж темами захоплюються і *Левченко Т., Каліновський А. та М. Примака*, що так недавно ще почав писати.

З руських прозаїків відмітимо *Н. Мальцева* та *Є. Красовицького*, що дали низку оповідань з заводського побуту та горожанської війни

Характерно те, що Глухівська філія федерації пише майже виключно українською мовою, а Шістенська—російською.

Зупиняючись на поетах—українцях, доведеться ще раз згадати *В. Баска*, *Ф. Ладухина* та *А. Калиновського*. Характеристику їх творчости було дано раніш.

„Комуна в степу“, „Ранок на селі“, „Комсомолу“—ось основні теми інших поетів бувшого „Колосу“ *С. Мороко*, *С. Кантура*, *Х. Остапенко*.

Особливої яскравости й чіткості в образах досягає *С. Мороко*:

„О степе мій,
Безмежний розгони!
Колись стогнали ви
Під гнітом у панів.
Тепер, ти, вільний, степ
Доби нової,
Тепер, ти,—степ
Радянських тракторів“.

З поетів, що пишуть російською мовою, виділяється *Г. Позницький*. Його твори претендують на бездоганно-художню обробку. Його малюнки природи—немов зроблені гарними фарбами на полотні:

„А солнце, словно в мае!
Лучи кудрявые долину серебрят.
И хмурит брови пес в улыбке горькой,
И чешет ивам косы листопад.“

Не відстає й *Н. Мальцев*—поет комсомолії:

Видишь-камень сплелся с досками.
В небе изгородь из труб.
Видишь ты, как грудь заводскую
Радостно встречает труд.

(„Черноглазовская улица“;

бачить він і радіє, що:

„... наши рабочие плечи
смогут быть мускулистей и крепче.“

Тихим сільським сумом просякнута творчість
Г. Лузановського.

„Деревня, родная деревня,
—Пошатнувшийся старенький мост.
Я любил грусть кудрявых деревьев,
Я любил и твой черный погост!“

Зараз у його творчості прокидаються небезпечні нотки упадництва, але ця хвороба, очевидно, тимчасова.

Зовсім окреме місце в нашій творчості посідають *А. Рклицький* та *Ю. Польовий*.

А. Рклицький—прихильник старих пушкінських і, як він каже, найбільш зрозумілих форм, (в той час, як більшість членів федерації прагне до лівих і сучасних форм), дав талановитий роман—вірш „Пуд“ та низку байок на сучасні побутові теми.

Ю. Польовий, що також працює над старими формами, дав низку оповідань та віршів.

Н а ш а у с т а н о в к а.

Ми проти тих, хто ще знаходить хоч кріхту змісту й краси в таких рядках:

... и звонков произвольная гамма
создавала во мне представление,
будто я нахожусь среди храма,
слышу звон колокольный и пень...
(з віршу В. Б-го).

Ми проти тих, хто сприймає художню літературу, як „делікатес“, як пахучу цигарку після їжи.

Ми проти тих, хто не хоче бачити в художній літературі великої соціальної сили, проти тих, хто зняряддя класової боротьби намагається обернути в „делікатес“, від якого у кожного живого псується шлунок.

Ми проти тих кафе-шантанних мотивів, що з'являються організуючим центром буржуазно-міщанських віянь.

Ми за здорову пролетарську літературу, яка організує сили пролетаріату в його боротьбі за нове майбутнє.

Так сказала партія, определяючи роль художньої літератури в країні пролетарської диктатури. Цим шляхом іде й наша маленька й молода організація, що творить з робітничою класою і партією одне діло.

І слова:

Работай, работай, работай!

Ты нужен, ты должен!—

кинуті у натовп тих, що йдуть „долбить пласты угрюмых шахт“, зроблять краще, ніж мрії про спокій та дзвони.

Наша організація статутом передбачила необхідність боротьби проти течій, ворожих пролетарській літературі, проти ідеологічних перекичувань, проти Єсенінщини.

В далеких місцях глухої провінції, де часто-густо чути переспіви упадництва—ця боротьба ще більш необхідна.

Вірші про „панталоны с бабочками“, що з'явилися наслідком хорого уявлення літературного хлопчика, що бачив у вісні ресторан,—ми вигоняємо з своїх лав.

Цим переспівам ми протиставимо поглиблену творчу роботу серед своєї організації й боротьбу за виховання у читачів навичок сприй-

мання художнього твору в світлі марксистської критики.

Такий ґрунт нашої роботи.

На заняттях наших літературних гуртків часто-густо можна почути: „як можна до художнього твору підходити з соціально-класовим штампом, як можна творчість художника включати в рямці соціального замовлення?“

А даліш, поширюючись, ці погляди доходять до того, що нас запитують: „чи обов'язково треба, аби бути пролетарським письменником, в кожному рядку свого твору згадувати „жовтень“, „інтернаціонал“ і т. інше?“.

— Для того, аби бути пролетарським письменником---необхідно бути перш за все пролетарем; треба, в крайньому разі, бути виходцем з цієї класи, бути зв'язаним з нею, треба бути їй спорідненим.

Така відповідь „Впередовців“.

Однаке наша організація не уявляє з себе студію осіб, що однаково пишуть. Характер творів, різні прийоми літературної творчості утворюють різні ухили; і ці ухили серед нашого молодняку, об'єднаного загальним літературним напрямком, цілком законні й необхідні.

Вони утворюють ґрунт для самокритики, ґрунт для розвитку.

В наших колах навіть чути іноді „вздохи“ про те, що надходить „беспросветная осень“, що наше життя сама „скупна штука“.

Але це хникання літературних бідолах вмирає в стройних акордах здорового молодого оптимізму комсомолії:

„Эхо пляшет темным садом,
Откликаются поля.
Это бодрость,
Это радость,
Это молодость моя“.

Ці ухили ми не загоняємо, ми виносимо їх на гурток, обговорюємо, хвалимо, гудимо, критикуємо.

Ми розвиваємось на ґрунті взаємної критики.

Ми ростемо, як молоді паростки під промінням сонця.

Наше сонце---Жовтень!

Листи Лесі Українки.

В роках 1911—1913, підчас мого перебування в Києві, стоячи близько до журнальних справ українських, я взяв на себе клопіт допомагати особистим, літературним та іншим справам Лесі Українки, тобто: пересилати до Кутаїса й Каїра, де жила тоді Леся, потрібні книжки, клопотання до редакцій, де друкувалися Лесіні твори, відносно гонорару і т. інше.

Тому, що й наменьша риза буде цікавою й корисною для дослідувачів, що працюють над вивченням життя Лесі Українки, подаю до друку з листи Лесіних з останніх років життя покійної письменниці.

Федор Петруненко.

I.

22/XII—1911.

Вельми шановний пане Петруненко!

Вибачайте, що я в свій час на Вашого листа не обізвалась, але я взагалі можу писати листи тільки зрідка, інакше не стало б сили на щось інше. Ви і мама даремне так „драматично“ віднесли до мого проекту про ті переклади, бо 1) я всіх київських чуток не знаю, 2) не дуже й збиралась сама з тими добродіями в спілку йти, а думала урвати з них „хоть шерсти клок“, а в тім Ви маєте... І цур їм на віки, перейдім „до порядку дневного“.

А порядок вже звісно який—буду знов Вас експлуатувати. Оце написала листи до мами і Дори, та не знаю, чи в Києві вони обидві на сей час; коли ні, то, будьте ласкові, перешліть листи, куди треба (тому папер кожний окремо, що може вони й в різних напрямках розїхались). Коли мама дома, то попросіть у неї для мене, що знайдеться в хаті от із сих книжок (усе етнографія): Етнографічний збірник, т. VII, „Галицькі народні новели“.

Той же збірник т. XII—XIII, „Галицько-руські народні легенди“.

Той же збірник т. XV „Знадоби до галицько-руської демонології“ (сей останній найбільше мені бажаний).

Я наче-б то бачила сі томи у мами в шафі.

Ще як би можна дістати від кого в позику Франка „Варлаам і Йоасаф“, старохрист. роман, його-ж „Слово о Лазареві воскресенії“ і його ж „Апокріфи“ (їм єсть якийсь просторішній заголовок, але я його не можу згадати). Коли дістати сі книжки можна без великого клопоту (може Черняківські дадуть, мабуть у їх є), то пришліть Бога для, а я обов'язуюсь вернути кому й коли скажете. Коли всіх не можна дістати, то хоч би Демонологію та „Апокріфи“. Купити сього всього, на жаль, тепер не можу, і як добрі люде не допоможуть, то так і буде, хоч книжки сі мені потрібні не для цікавості тільки. Не знаю, чи Ліля вернула мамі ті книжки, що я в..... позичала, коли ні, то вони всі у Лілі. Посилати сюди книжки, хоч і небагато, ліпше посилкою (за пересилку попросіть заплатати маму, а ми з нею порухуємось), бо за довгий шлях бандеролі розриваються і книжки можуть пропасти.

Не знаю, чи не проподає отак і Вісник, бо я ні XI, ні XII кн. не одержала (а X прийшла в

шматках бандеролі)—прошу передати се експедиції при нагоді. Коли побачите Сірого, то скажіть, що я прошу книжки (Вісник) і належні мені гроші прислати сюди так, щоб я встигла їх тут же й одержати, а то /я 20 січня знов перебираюсь у Кутаїс, буде плутанина з адресою і клопіт в поштою, тим часом мені не вигідно ждати надіслання аж до того часу, коли встигну подати нову адресу, (тепер я ще сама її не знаю).

Вас я не „побуждаю“ до скорішого надіслання тих книжок, що прошу, бо знаю, що Ви й так ніколи не баритесь, а як забаритесь, то, значить, тому будуть незалежні від Вашої волі причини. Прошу тільки не забути, що 20 січня мене вже тут в Хоні не буде. Розуміється, нову адресу подам мамі, як тільки знатиму сама, себ-то, як знайдемо собі домівку в Кутаїсі.

Дуже дякую Вам за надіслану рецензію П. Русової і ще більше за переписану власноручно польську рецензію. А знаєте, що П. Русова напевнісінько не читала збірника, тільки давно колись читала (або переглянула) „Кссандру“ та „У полоні“, тепер же пробігла „Три хвилини“, ото й усе. Се доказується тим, що їй здалось, ніби „На руїнах“ теж написане з тою ж самою ідеєю, що й „У полоні“, та ще тим, що ні словом не згадує „Йоганна“, а знаючи П. Русову, я знаю, що ся річ була б їй найінтересніша з усього збірника, як би вона його читала. А те, що вона каже про „ковані фрази“, то сей неврозумітільний термін я розумію, як дань традиції, що наказує всіх нащадків Пчілки й Старицького до 14-го коліна вважати „ковалями“ коли не слів, то хоч фраз, чи вже не знаю там чого.

Се Вам кажу так—до історії критики, може напишете розправу: „З секретів критичної творчости“...

З польської статті мені найбільше сподо-

балось те, що Кссандра страшна для поляків. От не знала я, чим їх можна злякати. Ся похвала, по моему, найбільша, а то вони все хвалять нас за „тихий смуток“, „резигнацію“ і подібні зовсім не страшні речі, та пора вже їм завважити, що й ми можемо мати „сильну руку“. А ви з мамою не думаєте, що то „не педагогічно“ посилати мені стільки діфірамбів? Памятаєте: „Вещуньяна с похвал вскружилась голова“?... От розбалуюсь, то таке почну писати—„хоть корове на рога повесь“. Бували такі приклади в історії.

Ліля писала, що Макс. Ів. тепер живе у мами.—Де він там поміщається? Кланяйтесь йому від мене. А Михайло, певне, до Лілі поїхав? Коли ві, і його привітайте, та скажіть, що не пишу йому зокрема, боячись одбирати йому час на відповідь мені, а писати і зовсім не ждати відповіді се вже знов героїзм.

Будьте здорові і в сім, в новім році.

Щиро прихильна до Вас

А. Квітка.

II.

(Початок листа загубився.)

...А тепер просьба привітїссїма: напишіть, з ласки Вашої, що робиться з моєю родиною? З самого від'їзду не маю від мами ні слова. Ліля раз тільки обїзвалась в початку, а тепер мовчить і так—я догадуюсь тільки про існування моєї родини з факту присилки „Р. Кр.“, але це все ж звістка тільки приблизна і неповна, бо там же ніякої персоналії нема. На листи мої відповіді теж не маю. Знаючи Вашу добрість, а при тім точність, не сумніваюся, що Ви мені черкнете пару слівець, не дуже відкладаючи.

А що робиться з Вашим збірником віршів? Чи вже друкується? Я б дуже хотіла, щоб він вийшов.

Я мало що сього часу робила, бо перше все відпочивала після дороги та трохи домашніми справами треба було зайнятись, а потім як полили чогось великі дощі, то я поганенько почувалась і була ні до чого. Однак де що старе підкінчила, де що нове почалі, як на таку робітницю, то й то добре.

В справі „зілкопування“ (пам'ятаєте вірші Джона Рафаеля Россеті?). хутко Вам напишу, але то чималий клопіт і тому не знаю, чи одважусь.

Ще одно, але се вже не для мене тільки:

Може Ви могли б запитати відомих Вам поетів, особливо ж Вороного і Коваленка (не дивуйтесь!), чи нема у їх друкованих і недрукованих перекладів з Верлена і Вергарна (я щось бачила в журналах і, здається, незгірше); коли є, то коли б вони дали точні назви того, що вже перекладено і може б схотіли зладити вкупі зо мною (а коли мене не хочять, то можна й без мене) книжку перекладів з сих двох поетів. Чому я про се так дбаю, зрозумієте, коли прочитаєте в I кн. „Русской Мысли“ за сей рік в статті Струве „На разные темы“ уступ-відповідь Н. Саботинському. Ся стаття цікава, між иншим не тільки для Н. Саботинського, і з неї впливає конечність такого видання, про яке оце пишу. Се буде значити більше, ніж усяка публіцистична помилка. Велика шкода (чи може для Вас велике щастя?), що Ви не можете перекладати з французького, а то б не минути Вас сеї роботи, я б Вам жити не дала.

Що значить, що я „Вісника“ не маю? Певне мама не передплатила. Досі ні VI, ні VII кн. не маю.

Тут я пробуду ще з місяць, напевне. Чоловікові відпустку не дали і ми сидимо, де й сиділи.

Будьте здорові і музам милі. Привітайте маму, Михайла і Дору від мене. Завжди прихильна до Вас

Л К.

III.

Вельми шановний пане Петруненко!

Пише мені Ф. Колесса, що він не читав статті Борейка про музикальну етнографію, бо не має „Рідного Краю“. Хоча я в свій час, по просьбі автора просила маму послати Колессі №№ з тою статтею, але може мама якось проминула в листі, або забула мою просьбу, боячись, щоб і знов так не сталось, прошу вже тепер Вас повторити мамі сю просьбу і, коли мама дозволить, зібрати ті №№ і послати їх на адресу: Проф. Філярет Колесса, ул. Голосмба ч. П. Львів. Коли Ви сповніте се прохання, буду Вам дуже вдячна, коли ж се через що небудь невиконано, то будьте ласкаві сповістити мене, а я напишу авторові, щоб послав Колессі свій примірник, що він напевне зробить, бо дуже інтересується, щоб Колесса ту статтю прочитав. Як будете писати до мене, то сповістити, чи дістав Сірий мого листа, посланого в листі до мами, і чи не дав він хоч на словах якоїсь відповіді на нього. Сей добродій знов узявся до „політики мовчання“ супроти мене, а про те мені не треба знати, чи правдива чи ні чутка про те, ніби він видає II том моїх творів без жодної попередньої про те умови зо мною. Розуміється, на нормальні відносини се звучить якось дико таке видавання чужих творів без дозволу автора, але вже мені траплялось переживати чимало, „укінчених фактів“ (між иншим і з боку Сірого), так що я вже з їх не дивуюся, а

тільки стараюся їм запобігти. Коли побачите Сірого, скажіть йому, що я дякую за присилку першого № „Дзвону“, але що прикре вражіння від „хитрощів“ редакції „Дзвону“ супроти мене ще не затерлося в моїй душі, і через те я поки що не озиваюсь ні до нього, ні в Париж, чекаючи, поки наступить спокійніше відношення. Неприємности писати „себе дороже стоить“, а приємного я поки що не почуваю і не думаю, от же застається одно—мовчати. Вам ся фраза либонь не зовсім зрозуміла (довго та й зайво було б поясняти її значіння), але Сірий повинен зрозуміти „о що ходить“.

За одно попрошу Вас уже й другій редакції—Л. Н. Вісника—сказати від мене, що я дякую за присилку грошей, тільки прошу вдруге не посилати нічого рекомендованого на мою дівочу фамілію; бо я з тим мала великий клопіт і тільки завдяки тому, що за мене поручились люде, добре відомі в Гелуані, я могла одержати ту невелику суму (великої таки певне не видали б) і то не без довгої прилюдної дискусії на почті. Я могла б про се і просто в контору „Вісника“ написати, але там листи читають дуже не уважно, се я вивожу з того, що не прийнято на увагу моєї просьби посилати мені журнал сюди (I і II кн. за сей рік я зовсім не одержала, а 12 кн. одержала через Кутаїс.)

Починаю вже думати про поворот до дому, але назряд чи виїду до великодня. Певне, прийдеться десь на великодньому тижні на море пуститись (се дуже вигідно, бо тоді на російських паропходах дуже мало публіки, в каютах просторно, тай харч іде ліпше ніж звичайно).

Не знаю, чи зможу на сей раз заїхати в Київ, хоча і дуже хотілось би одвідати маму, побачити родичів і знайомих, та й справи де які з редакціями варто б улагодити, але щось я туго поправляюсь сей рік, не так, як бувало в попе-

редні роки в Єгипті. Себ то мені, розуміється, значно ліпше, ніж було дома торік (то вже було так, надто в осені, що хоч не живи на світі), але якось вага моя, а вкупі з нею і сила дуже мало збільшуються. Не знаю, чому, але навіть торішнього листа, хоч стан мій нераз був гострий, я в перервах могла більше і ліпше працювати, ніж тепер, а тут чи мене курортний режим деморалізує, чи люде заважають, але робота майже зовсім не йде. Ходити я зовсім не можу безкарно, раз поїхала з konieczности в Каїр, то три дні потім хорувала. Більше двох листів у день не можу написати. Ех, інвалід таки з мене.

Ото-ж, коли до великодня не наберуся сили, то вже певне не бути мені в Києві, боятимусь розтрясти і ту силу, що маю, а може скинуся на тиждень в Одесі і хто з родичів схоче та зможе, то й мене там одвідає. Все ж я ще не трачу надії побувати в Києві.—У настут уже починається літо, то може я і сили наберуся.

Будьте здорові, привітайте маму і Мих. Вас. Пробачте, що клопочу Вас, я вже Вам „колись на весіллі борщ перекину“.

А. К.

ЗМІСТ.

	<i>Стр.</i>
<i>Замість передмови</i>	3.
1 Ф. ЛАДУХИН—Дніпровою водою, <i>нотатки</i>	5.
2 В. БАСОК.— 3 глушини, <i>вірш</i>	14.
3 Н. МАЛЬЦЕВ.—Черноглазовская улица, <i>стих</i>	15.
4 В. СЕРГЕЙЧУК.—Паровоз, <i>стих</i>	16.
5 Г. ПОЗНИЦКИЙ.—Мамуся родная, <i>стих</i>	18.
6 В. БАСОК.—По житах, <i>вірш</i>	19.
7 Ф. ПЕТРУНЕНКО.—два <i>вірші</i>	20.
8 В. СЕРГЕЙЧУК.—Весна в слесарной, <i>стих</i>	21.
9 АНАТОЛИЙ КАРЕЛИН.—Поют столбы, <i>стих</i>	22.
10 А. КАЛИНОВСЬКИЙ.—В дорозі, <i>вірш</i>	23.
11 Т. ЛЕВЧЕНКО.—Нова оселя, <i>оповідання</i>	25.
12 П. КОЗЛОВ.—Солнечные встречи, <i>стих</i>	33.
13 А. КАЛИНОВСЬКИЙ.— <i>вірш</i>	35.
14 Г. ЛУЗАНОВСКИЙ.—Далекой сибирі, <i>стих</i>	36.
15 В. БАСОК.—На млині, <i>вірш</i>	37.
16 Ф. ЛАДУХИН.—Ленін, <i>вірш</i>	39.
17 АЛЕКСЕЙ РКЛИЦКИЙ.—Журавлиные науки, <i>басня</i>	42.
18 Е. КРАСОВИЦКИЙ.—Изобретатель, <i>отрив. из повести</i>	45.
19 Г. ПОЗНИЦКИЙ.—И каждый год, <i>стих</i>	49.
20 В. БАСОК.—На провесні, <i>вірш</i>	51.
21 СТ. МОРОККО.—Комуна в степу, <i>вірш</i>	52.
22 А. КАЛИНОВСЬКИЙ.—В глушині, <i>оповідання</i>	53.
23 Н. МАЛЬЦЕВ.—Две столицы, <i>стих</i>	63.

24. В. БАСОК.—На світанку, <i>вірші</i>	65.
25. Ф. ЛАДУХИН.—Думи над Дніпром, <i>вірші</i>	69.
26. БОРИС К.—Матроская песня, <i>стих</i>	71.
27. В. БАСОК.—Заручини, <i>етюд</i>	73.
28. А. РКЛИЦКИЙ.—Ведуны, <i>басня</i>	79.
29. В. СЕРГЕЙЧУК.—Волчьи года, <i>стих</i>	81.
30. Н. МАЛЬЦЕВ.—Самовар, <i>рассказ</i>	33.
31. С. КАНТУР.—Ранок на селі, <i>вірші</i>	91.
32. Г. ЛУЗАНОВСКИЙ.—В деревне, <i>стих</i>	92.
33. Ф. ЛАДУХИН.—Вечір, <i>вірші</i>	93.
34. В. БАСОК.—Балада про весну, <i>вірші</i>	94.
35. П. КОЗЛОВ.—Вечер, <i>стих</i>	95.
36. Н. МАЛЬЦЕВ.—На журавке, <i>стих</i>	96.
37. Ф. ЛАДУХИН.—На руїнах старого. <i>оповідання</i>	97.
38. В. СЕРГЕЙЧУК.—На лыжах, <i>стих</i>	126.
39. Г. ЛУЗАНОВСКИЙ.—Прося, <i>стих</i>	127.
40. В. БАСОК.—На призов, <i>вірші</i>	129.
41. Н. МАЛЬЦЕВ.—Интернационал, <i>сонет</i>	130.
42. А. КАЛИНОВСЬКИЙ.—Соняшний спів, <i>вірші</i>	131.
43. ГРИГІР ЯЩУК.—Мати, <i>аквареля</i>	132.
44. ОЛЕКСАНДР ТУРБИН.—Ми ростемо	136.
45. ПЕТРУНЕНКО.—Листи Лесі Українки	145.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

№ 4710

